

**TAMMELAN KUNTA
TALOUSARVIO 2026
TALOUSSUUNNITELMA 2027-2029**

SISÄLLYS

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS	3
1 KUNTASTRATEGIA	4
2 TALOUSARVION YLEISPERUSTELUT	6
2.1 Valtion toimenpiteet ja kuntatalous	6
2.1.1 Yleinen taloudellinen tilanne	6
2.1.2 Kuntatalouden kehitysnäkymät	7
2.2 Kunnan talousarvion lähtökohdat	8
2.2.1 Väestömuutokset	8
2.2.2 Työpaikat ja työllisyys	11
2.2.3 Talousarvio ja talouden tasapaino	14
2.2.4 Henkilöstö ja henkilöstömenot	15
2.3 Tammelan kunnan talousarvion lähtökohdat	16
2.3.1 Käyttötalousmenojen kehitys	16
2.3.2 Verotulojen kehitys	18
2.3.3 Valtionosuuksien kehitys	19
2.3.4 Lainanotto ja investointien kehitys	19
3 TALOUSARVION JA –SUUNNITELMAN RAKENNE, SITOVUUS, TILIVELVOLLISET SEKÄ ARVIOINTISUUNNITELMA	20
3.1 Rakenne ja sitovuus	20
3.2 Tilivelvolliset	20
3.3 Toiminnan ja tavoitteiden toteutumisen arviointi	22
4 KÄYTTÖTALOUSOSA	23
4.1 Hallinto- ja kehittämisspalvelut	23
4.1.1 Hallinnon ja talouden palvelualue	23
4.1.2 Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue	24
4.1.3 Tarkastuslautakunta	26
4.1.4 Keskusvaalilautakunta	26
4.2 Sivistyspalvelut	27
4.2.1 Varhaiskasvatuksen palvelualue	27
4.2.2 Perusopetuksen palvelualue	30
4.2.3 Vapaa-ajan palvelualue	32

4.3	Tekniset palvelut.....	36
4.3.1	Yhdyskuntatekniikan palvelualue	36
4.3.2	Kiinteistöjen palvelualue	38
4.3.3	Kaavoituksen ja lupien palvelualue	40
4.3.4	Ruuan ja puhdistuksen palvelualue	42
4.3.5	Vesihuollon palvelualue.....	44
5	VESILAITOKSEN LASKELMAT.....	46
5.1	Vesilaitoksen tuloslaskelma.....	46
5.2	Vesilaitoksen rahoituslaskelma	47
5.3	Konserniyhtiöt.....	48
5.4	Sisäiset erät	49
6	TULOSLASKELMAT	50
6.1	Tuloslaskelma ulkoiset	50
6.2	Tuloslaskelma ulkoiset / sisäiset	51
6.3	Tuloslaskelma 2025–2029.....	52
7	INVESTOINTIOSA	54
8	RAHOITUSOSA	59
9	TALOUSARVION JA TULOARVIoidEN YHTEENVETO	61
LIITTEET		62

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS

Tammelan kunnan toimielimet ovat aloittaneet työnsä keväällä 2025 järjestettyjen kuntavaalien jälkeen. Nyt käsitellyssä on alkaneen valtuustokauden ensimmäinen talousarvio. Toisaalta vuosi 2026 on kolmas talousarviovuosi, jonka tavoitteet johdetaan vuonna 2023 hyväksytystä Tammelan kunnan kuntastrategiasta.

Kuntalain § 37 mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa linjataan kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategia tulee tarkistaa vähintään kerran valtuuston toimikaudessa. Vuosi 2026 tulee olemaan Tammelan kuntastrategian päivittämisen vuosi. Päivitystyöllä tarkistetaan kuntastrategian sisältö, linjausten ajantasaisuus ja tehdään kuntaa tuleville vuosille ohjaavaan tärkeään tiekarttaan tarvittavat tarkennukset.

Tammelan kunnan taloutta haastetaan useammalta eri suunnalta. Kustannusten määrässä on tapahtunut tai tulee tapahtumaan merkittävää kasvua esimerkiksi kunta-alan palkkakustannusten, työllisyyden hoitoon liittyvien maksujen ja poistojen osalta. Toisaalta hyvinvointialueelta saatujen vuokratulojen määrän on arvioitu laskevan merkittävästi. Kunnan kaikessa toiminnassa on kiinnitettävä tarkkaa huomiota talouden kantokyvyn varmistamiseen ja vahvistamiseen.

Tammelan kunnan investointitaso on ollut poikkeuksellisen korkea esimerkiksi uuden yhtenäiskouluinvestoinnin vuoksi. Investoinnit ovat olleet panostuksia kunnan kehittämiseen. Korkea investointitaso on kuitenkin kasvattanut poistojen määrää merkittävästi, mikä vaikuttaa kunnan taloustilanteeseen. Vuonna 2024 toteutuneet investointimenot olivat noin 13,4 miljoonaa euroa ja vuonna 2023 noin 6,5 miljoonaa euroa. Vuoden 2026 investointiohjelma on laadittu maltillisemmaksi siten, että investointien kokonaismäärä on noin kaksi miljoonaa euroa. Vuodelle 2026 saapuneita investointiesityksiä on ollut tarpeen tarkastaa lautakunnista saapuneiden esitysten jälkeen ja niitä on osin porrastettu tuleville vuosille.

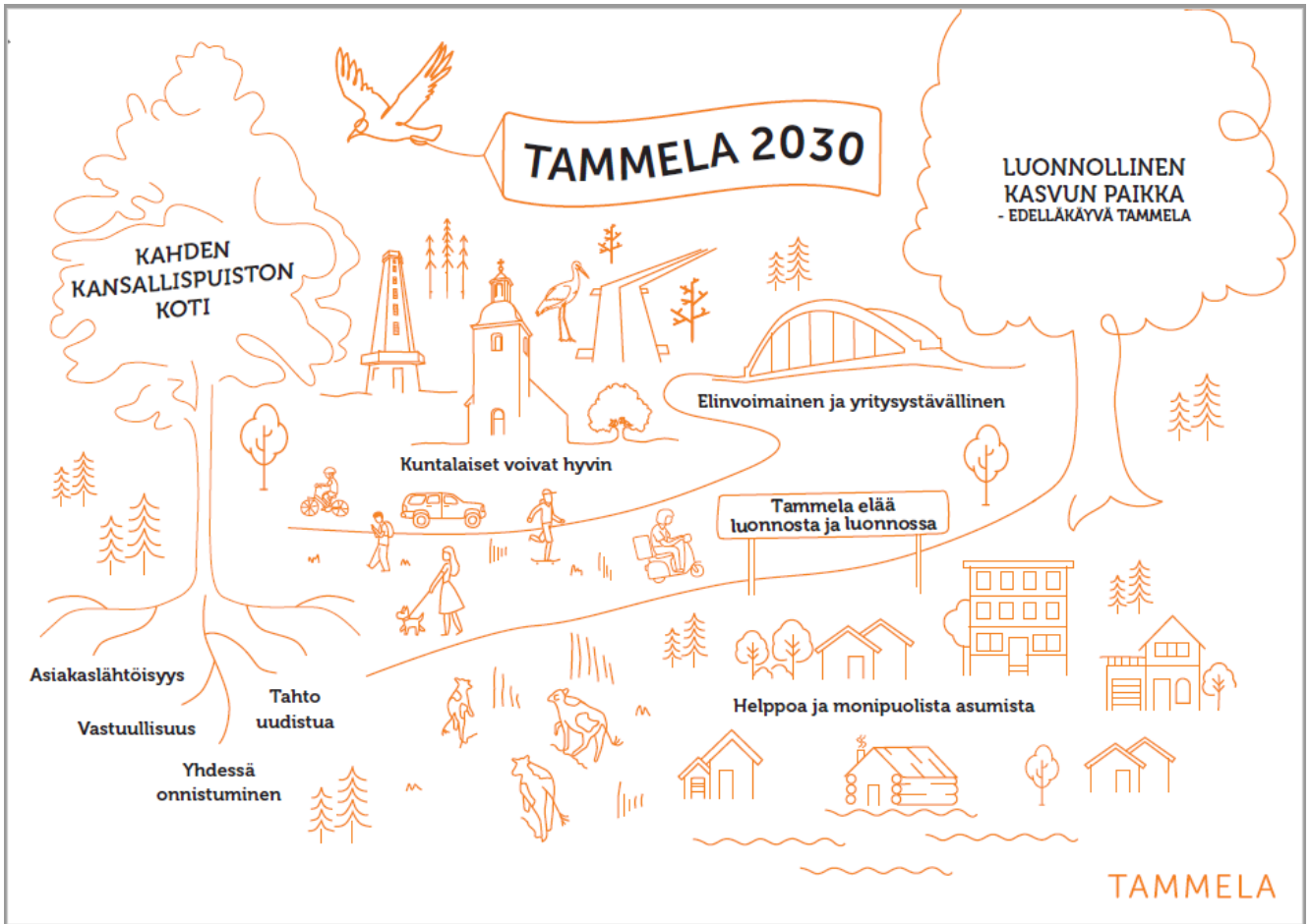
Kunnan suotuisa kehittäminen jatkuu edelleen, vaikka investointitaso on aiempia vuosia matalampi. Keskeinen kuntaa kehittävä investointikohde on esimerkiksi uuden Papinsillan asuinalueen edistäminen. Uusi asuinalue tulee monipuolistamaan kunnassa sijaitsevia asuinmahdollisuuksia. Kyseisen alueen keskeinen sijainti ja jokimaisema on houkutteleva kokonaisuus.

Tammelan asukkaat, yrittäjät, vapaa-ajan asukkaat, kylät, eri yhdistykset, seurakunnat ja toimijat – Kaikista näistä ja monesta muusta muodostuu kahden kansallispuiston koti, kirkkaana loistava Lounais-Hämeen helmi, Tammelan kunta. Pidetään keskittyneesti huolta kunnasta ja kuntalaisista, varmistetaan tavoitteiden suotuisa edistyminen ja hyvän yhteishengen toteutuminen myös vuonna 2026.

Juuso Alatalo
kunnanjohtaja

1 KUNTASTRATEGIA

Kunnanvaltuusto hyväksyi uuden kuntalain mukaisen Tammelan kunnan kuntastrategian kokouksessaan 12.6.2023, § 18.

Strategia-asiakirjassa on asetettu tavoitteet, sekä kerrottu kärkitoimenpiteet, joiden avulla strategiaa toteutetaan. Strategian toteuttaminen, seuranta ja arviointi on osa kunnan talousarvio- ja tilinpäätösprosesseja. Talousarvio perustuu valtuuston hyväksymään strategiaan ja talousarviossa asetetaan strategisista tavoitteista johdettuja toimenpiteitä ja mittareita. Tilinpäätöksiä kautta seurataan toimenpiteiden toteutumista mittareiden pohjalta ja raportoidaan kunnan tavoitteiden ja strategian toteutumista. Tammelan kunnan kuntastrategia on uudistettu vuonna 2023. Tavoitteena on, että kuntastrategia päivitetään vuonna 2026.

Strategiset tavoitteemme	Toiminnalliset tavoitteemme
Tammela on elinvoimainen ja yritysystävällinen	- Kehitämme koko kuntaa eri alueiden omaleimaisuus huomioiden vetovoiman lisäämiseksi. - Teemme hyvää yritysysteistyötä ja syvennämme kumppanuuksia koko kunnan alueella. - Toteutamme vahvaa markkinointia ja edistämme Tammelan tunnettavuutta. - Toteutamme ennakoivaa taloussuunnittelua ja pitkäjänteistä omistajapolitiikkaa.
Tammelassa on helppoa ja monipuolista asumista	- Asumme ja elämme luonnon keskellä luontoa kunnioittaen. - Tarjoamme helppoa asumista koko kunnan alueella palvelut huomioiden. - Toteutamme aktiivista tonttipolitiikkaa ja tarjoamme monipuolista asumista kaikenikäisille. - Huomioimme vapaa-ajan asukkaiden asumisen monipuoliset mahdollisuudet.
Tammela elää luonnosta ja luonnossa	- Huomioimme kestävä kehityksen periaatteet asumisessa, hankinnoissa, kasvatuksessa ja opetuksessa. - Kehitämme matkailua pitkäjänteisesti yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. - Pidämme huolta luonnostamme ja vesistöistämme virkistys- ja elinkeinomahdollisuudet huomioiden. - Meillä on kannattava, kestävä ja monimuotoinen maa- ja metsätalous. - Arvostamme suomalaista ruokaa ja ruoantuotantoa. - Tavoittelemme hiilineutraalisuutta.
Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin	- Meillä on turvallinen arki. - Varhaiskasvatuksemme on laadukasta ja maksutonta. - Turvaamme osaajien saannin kaikissa kunnan palveluissa. - Yhteistyömme järjestöjen kanssa on aktiivista. - Meillä on monipuoliset ja ajassa elävät liikunta-, kulttuuri- ja harrastusmahdollisuudet. - Aktiiviset ikäihmiset ovat voimavaramme.

Kärkitoimenpiteemme

- Taloussuunnittelumme on ennakoivaa (TA + 3v) ja perustuu toiminnan optimoinnille.
- Käymme tiivistä vuoropuhelua alueen yrittäjien kanssa ja kuuntelemme heitä säännöllisesti.
- Laadimme markkinointisuunnitelman, jossa huomioidaan vahva markkinointi kunnan strategisten painopisteiden mukaan.
- Huomioimme paikallisuuden hankinnoissa ja toteutamme aktiivista markkinavuoropuhelua alueen yritysten kanssa.
- Mahdollistamme käyttötarkoituksen muuttamisen vapaa-ajan asuntojen osalta vakituiseksi asunnoksi ja edistämme ranta-asumisen vaihtoehtoja.
- Huomioimme etätyön ja monipaikkaisen työskentelyn lisääntymisen.
- Toteutamme aktiivista tonttipolitiikkaa sekä teollisuudelle että yksityishenkilöille. Lisäksi markkinoimme ja edistämme tonttikauppaa ja tonttimarkkinointia.
- Edistämme asuntotuotantoa kunnan alueella.
- Kunta on viestinnän, mainonnan ja kaupallistamisen mahdollistaja.
- Kehitämme Tammelan luontopolkuja ja kansallispuistoja yhteistyössä Metsähallituksen ja muiden kuntien kanssa.
- Lisäämme lähiruoan osuutta.
- Meillä on turvalliset kevyen liikenteen väylät, joista pidämme hyvää huolta. Arvioimme uusia hankkeita säännöllisesti.
- Meillä henkilöstön lisäkoulutusmahdollisuudet ja palkitseminen pidetään kilpailukykyisenä.
- Tammelassa panostetaan nuorison hyvinvointiin arjessa ja vapaa-ajalla. Lisäämme liikuntakerhoja ja liikkumista edistäviä palveluita kaikissa ikäryhmissä. Meidän liikuntapaikat ja -reitit pidetään kunnossa. Huolehdimme kuntalaisten yhdenvertaisesta mahdollisuudesta harrastaa ja tuottaa kulttuuria eri muodoissaan.

2 TALOUSARVION YLEISPERUSTELUT

2.1 Valtion toimenpiteet ja kuntatalous

2.1.1 Yleinen taloudellinen tilanne

Valtionvarainministeriön syyskuussa 2025 julkaiseman taloudellisen katsauksen mukaan Suomen bruttokansantuote (BKT) kasvoi vuonna 2024 0,4 prosenttia vuositasolla ja talouden toipuminen jatkuu edelleen. Kulutusta lisäävät inflaation hidastuminen, korkojen lasku ja tuloveronalennukset. Rakentamisen toipuminen, energiasiirtymä ja puolustushankinnat kasvattavat investointeja. Talouden kasvua hidastavat Yhdysvaltojen tullien korotukset ja yleinen epävarmuus.

Valtiovarainministeriö arvioi, että BKT kasvaa 1,0 prosenttia vuonna 2025, 1,4 prosenttia vuonna 2026 ja 1,7 prosenttia 2027. Työllisyys kasvaa vasta vuosina 2026–2027 talouden vahvistuessa. Työttömyysasteen ennustetaan laskevan vuoden 2025 9,4 prosentista 8,4 prosenttiin vuonna 2027.

Valtiovarainministeriön mukaan heikko lähtötilanne ja talouden hidas kasvu heikentävät julkista taloutta tänä vuonna. Lähivuosien ennakoitu talouskasvu sekä hallituksen sopeutustoimet pienentävät alijäämää vain maltillisesti, kun menoja lisäävät kasvavat puolustusinvestoinnit, hoiva- ja hoitomenot sekä velanhoitokustannukset. Julkisyhteisöjen alijäämä on tänä vuonna 4,3 prosenttia suhteessa BKT:hen ja pienenee siitä n. 3,6 prosenttiin vuonna 2026 ja kolmen prosentin tuntumaan ennustejakson lopulla. Velkasuhde vakiintuu hetkellisesti vuonna 2027, minkä jälkeen se kääntyy uudelleen kasvuun ja ylittää 90 prosenttia vuonna 2029.

Kokonaistaloudellinen kehitys

BKT ja työllisyys	2024	2025	2026	2027	2028	2029
BKT:n arvo, mrd. euroa	276,0	284,5	295,0	307,3	319,7	332,3
BKT, määrän muutos, %	0,4	1,0	1,4	1,7	1,6	1,6
Työllisten määrä, muutos-%	-1,0	-0,3	0,8	1,3	1,3	1,4
Työttömyysaste, %	8,4	9,4	9,0	8,4	7,9	7,6
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat), %	72,1	71,5	71,8	72,6	73,3	74,2
Palkkasumma, muutos-%	1,9	2,8	4,6	4,4	4,5	4,4
Eläketulot, muutos-%	6,2	2,3	1,6	2,8	3,3	3,5

Hinnat ja kustannukset, %-prosentti	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Yleinen ansiotaso	3,1	3,0	3,6	3,0	3,2	3,0
Kuntien ansiotaso	3,4	3,2	3,6	4,3	4,0	3,1
Kuluttajahinnat	1,6	0,4	1,4	1,9	2,0	2,0
Rakennuskustannusindeksi	0,0	0,6	1,0	1,1	1,8	1,8
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	-1,2	0,0	1,3	1,9	2,0	2,0
Peruspalvelujen hintaindeksi	3,2	2,5	3,5	3,6	3,5	2,8

Lähde: Valtiovarainministeriö, Taloudellinen katsaus, syksy 2025; Valtiovarainministeriön julkaisuja 2025:49

2.1.2 Kuntatalouden kehitysnäkymät

Kuntatalouden kehitysnäkymiä on tarkisteltu Valtiovarainministeriön 1.9.2025 julkaiseman Kuntien, kuntakonsernien ja kuntayhtymien tilinpäätökset vuodelta 2024 julkaisun pohjalta:

Kuntien talous heikkeni vuonna 2024 verrattuna vuoden 2023 tilanteeseen. Kuntien yhteenlaskettu vuosikate heikkeni 970 milj. eurolla 3,26 mrd. euroon. Vuosikate riitti kattamaan poistot, mutta ei nettoinvestointeja. Kuntien yhteenlaskettu tilikauden tulos heikkeni noin 670 milj. eurolla ollen kuitenkin 1,05 mrd. euroa positiivinen. Tuloksen vuosikatetta pienempi heikentyminen selittyy satunnaisilla tuotoilla esim. energiayhtiöiden osuuksien myynnistä ja yhtiöittämisestä, jotka paransivat kuntien yhteenlaskettua tulosta noin 320 milj. eurolla. Positiivisen tuloksen ja ylijäämäisen tilikauden seurauksena taseen kertyneen ylijäämän määrä kasvoi reilulla miljardilla eurolla noin 17,59 mrd. euroon. Toiminnan ja investointien rahavirta kääntyi negatiiviseksi ollen noin -400 milj. euroa. Edellisen kerran toiminnan ja investointien rahavirta on ollut negatiivinen vuonna 2019.

Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli 14 kuntaa vuonna 2024 ja vuonna 2025 negatiivisen vuosikatteen kuntia oli 15 kuntaa. Tilikauden tulos oli negatiivinen 84 kunnalla, kun vuonna 2023 tilikauden tulos oli negatiivinen 55 kunnalla. Sellaisten kuntien määrä, joilla on taseessa kertynyttä alijäämää, kasvoi 16:sta kunnasta 18 kuntaan.

Kuntien lainamäärä kasvoi noin 570 milj. euroa ja oli noin 9,34 mrd. euroa. Asukaskohtaisesti lainamäärä oli koko maassa keskimäärin 3 450 euroa. Lainamäärä kasvoi kaikissa muissa paitsi alle 2 000 asukkaan kunnissa. Eniten kuntien lainamäärä kasvoi 10 001–20 000 asukkaan kuntakoryhmissä. Asukaskohtaisesti pienin lainamäärä oli 2 000–5 000 asukkaan ja suurin 10 001–20 000 asukkaan kuntakoryhmissä. Lainamäärän vaihtelu oli eri kuntakoryhmittäin melko vähäistä, mutta kuntakohtaisesti suurta. Suurin yksittäisen kunnan lainamäärä oli 15 344 euroa per asukas, kun taas seitsemällä kunnalla ei ollut lainkaan lainaa vuoden 2024 tilinpäätöksessä.

Lähde: Valtiovarainministeriö, Kuntien, kuntakonsernien ja kuntayhtymien tilinpäätökset vuodelta 2024, syksy 2025.

Valmisteilla olevia lainsäädännön uudistuksia

Vuoden 2025 aikana on ollut käynnissä useita hallitusohjelmaan kirjattuja lainsäädäntöuudistuksia, joilla toteutessaan tulisi olemaan vaikutuksia kuntien rahoitusasemaan ja kuntien toimintaan. Isoin valmistelussa kuntien rahoitukseen liittyvä uudistus on ollut peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmä uudistus, joka oli tarkoitus tulla voimaan vuoden 2027 alusta. Voimaantulo on kuitenkin siirtynyt, sillä valtiovarainministeriö tiedotti 21.11.2025, että kuntien valtionosuusuudistus ei etene tällä vaalikaudella.

Toinen valmistelussa oleva lainsäädännön uudistus liittyy in-house yhtiöiden sidosyksikköasemaan, jossa sidosyksikön omistukselle ollaan asettamassa 10 %:n vähimmäisomistusta. Mikäli uudistus toteutuu, niin sillä tulee olemaan vaikutuksia esimerkiksi kuntien konsernirakenteeseen ja mahdollisesti myös palvelujen uudelleen kilpailuttamiseen.

Verorahoitus

Verorahoitus muodostuu valtion kunnille maksamista valtionosuuksista ja kunnan omasta verorahoituksesta (kunnallisverosta, kiinteistöverosta ja yhteisöverosta).

Valtionosuusrahoitus on kunnalle yleiskatteellinen tuloerä, jota ei ole korvamerkitty tiettyjen palvelujen järjestämiseen, vaan kunta voi itse päättää valtionosuusrahoituksensa tarkoituksenmukaisimmasta käytöstä. Valtionosuudet koostuvat kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudesta.

Vuoden 2025 kuntatalousohjelmassa (Valtiovarainministeriön julkaisu 2025:53) on tarkasteltu vero- ja maksuperustemuutosten vaikutusta kuntatalouteen seuraavasti:

Kunnallisvero

Valtiovarainministeriön mukaan kunnallisveron tuoton arvioidaan olevan vuonna 2026 noin 10,7 mrd. euroa, mikä on noin 0,6 mrd. euroa enemmän kuin vuonna 2025. Kunnallisveron tuottoon vaikuttavat kehyskaudella veropohjan kehitys sekä hallitusohjelmaan sisältyvät ja vuosien 2024 ja 2025 kehysriihissä tehdyt päätökset. Palkkatulojen osuus kunnallisveron veropohjasta on keskimäärin noin 68 prosenttia, eläkkeiden noin 24 prosenttia ja muiden tulojen, kuten esimerkiksi päivärahatulojen ja yritystulojen, osuus on noin 8 prosenttia. Tulorakenteessa on eroja eri kuntien välillä. Väestörakenteen ja työllisyyden kehitys vaikuttavat yksittäisten kuntien veropohjaan ja verotuottoon.

Yhteisövero

Valtiovarainministeriö arvioi kuntien yhteisöveron tuotoksi 1,74 mrd. euroa vuonna 2026. Yhteisöveron maksuunpanon mukaisen kokonaistuoton arvioidaan kasvavan vuosina 2026–2029 keskimäärin noin 1,5 prosenttia vuodessa. Yhteisöveron tuoton ennustamisen lähtökohtana on viimeisimmän valmistuneen verotuksen mukainen yhteisövero, jota muutetaan arvioidun tuloskehityksen mukaisesti. Tuloskehityksen muutosta arvioidaan lähinnä kansantalouden tilinpidon toimintaylijäämän muutoksen avulla. Toimintaylijäämän arvioidaan kasvavan keskimäärin noin 3,5 prosenttia vuosina 2026–2029.

Kiinteistövero

Valtiovarainministeriön mukaan kiinteistöveron tuotto on noin 2,38 mrd. euroa vuonna 2026, mikä on noin 27 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2025. Kehyskaudella veron tuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin noin 2,3 prosentin vuosivauhtia.

Lähde: Valtiovarainministeriö, Kuntatalousohjelma vuodelle 2026, syksy 2025, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2025:53.

2.2 Kunnan talousarvion lähtökohdat

2.2.1 Väestömuutokset

Kanta-Häme on lähes 170 000 asukkaan maakunta.

Hämeen liiton julkaiseman Kanta-Hämeen tilanne ja kehityskuva 2025-raportin mukaan väestökehitys on ollut pitkään lievästi laskeva, mutta viime vuosina suunta on tasaantunut. Maakunnan väkiluku oli suurimmillaan vuonna 2013, jolloin asukasluku nousi 175 481 asukkaaseen. Tämän jälkeen nuorimpien ikäluokkien sekä työikäisten osuus on vähentynyt ja vanhimpien ikäluokkien kasvanut.

Kanta-Häme on muuttotappioaluetta. Maan sisäinen muuttoliike on ollut 2010-luvulta lähtien maakunnan kannalta negatiivista, eli maakunnasta muuttaa pois enemmän ihmisiä kuin sinne saapuu. Suurin muuttotappio kohdistuu 18–22-vuotiaiden ikäryhmään, jotka hakeutuvat esimerkiksi opiskelemaan toisen maakunnan alueelle. Kanta-Hämeessä yli 25-vuotiaiden osalta nettomuutto on sen sijaan ollut positiivinen, mutta ei riitä kompensoimaan nuorten poismuuton aiheuttamaa kokonaisvähennystä.

Hämeen liiton selvityksen mukaan Kanta-Hämeen alueella väestö ikääntyy erityisesti maaseutualueilla. Maakunnan väestön keski-ikä on 46 vuotta, kun se vuonna 2000 oli 41 vuotta. Keski-ikä on noussut maakunnassa nopeammin kuin maassa keskimäärin. Suurten ikäluokkien vaikutuksen ohella kehitystä selittää syntyvyyden väheneminen. Kanta-Hämeessä nuorten poismuutto vahvistaa tätä trendiä ja vaikuttaa väestöpyramidin rakenteeseen. Kaupunkiseuduilla keski-ikä on hieman matalampi, noin 45 vuotta, kun taas maaseudulla se on keskimäärin 48 vuotta.

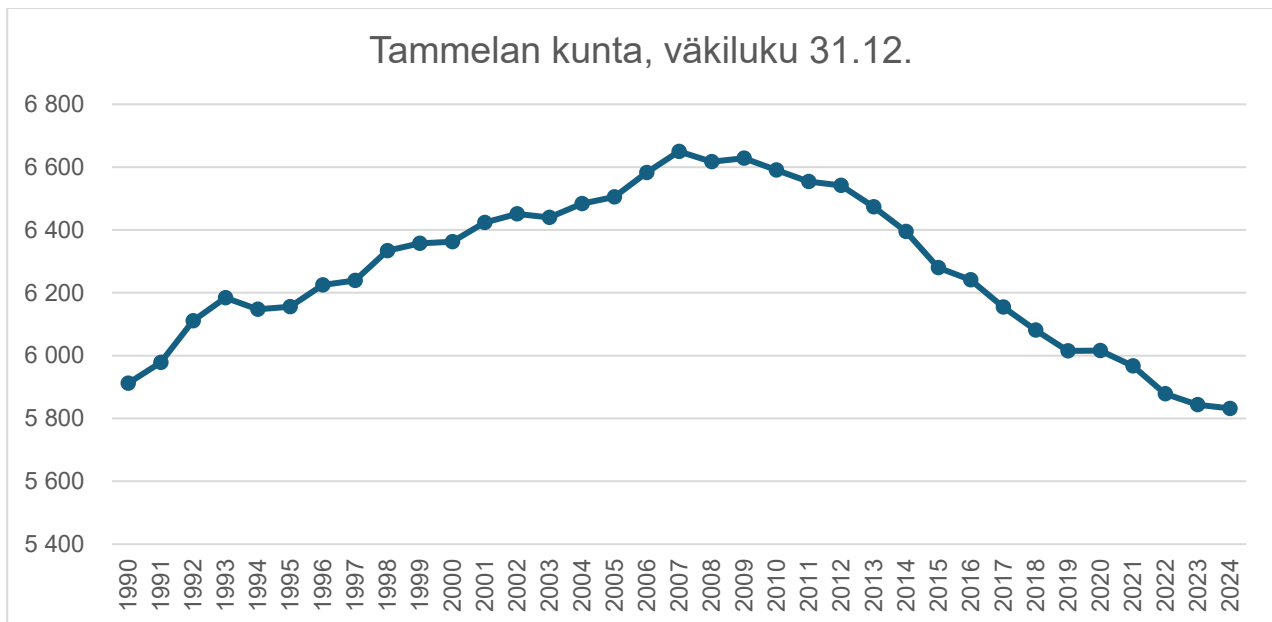
Hämeen liitto arvioi, että lyhyellä aikavälillä väestökehitys jatkuu samansuuntaisesti kuin edeltävinä vuosina. Luonnollinen väestönmuutos pysyy negatiivisena, mutta maahanmuutto toimii tasapainottavana tekijänä. Maahanmuuton määrä jää kuitenkin alemmaksi kuin poikkeuksellisen korkeina vuosina 2023 ja 2024. Syntyvyyden ennustetaan pysyvän alhaisella tasolla, mikä heijastuu tulevana vuosina kouluikäisten määrään ja oppilasryhmien kokoon.

Lähde: Hämeen liitto, Kanta-Hämeen tilanne- ja kehityskuva 2025.

Väestön kehitys Tammelassa

Tammelan väkiluku on laskenut hitaasti mutta tasaisesti. Vuoden 2023 lopussa asukasmäärä oli 5 845 ja vuoden 2024 lopussa Tammelassa oli 5 832 asukasta. Tilastokeskuksen julkaiseman syyskuun 2025 väestön ennakkotiedon mukaan Tammelan kunnan väestömäärä on laskenut vuoden takaisesta ja oli 5 779 asukasta eli Tammelan kunnan väkiluku on vähentynyt 53 asukkaalla tammi-syyskuun 2025 aikana.

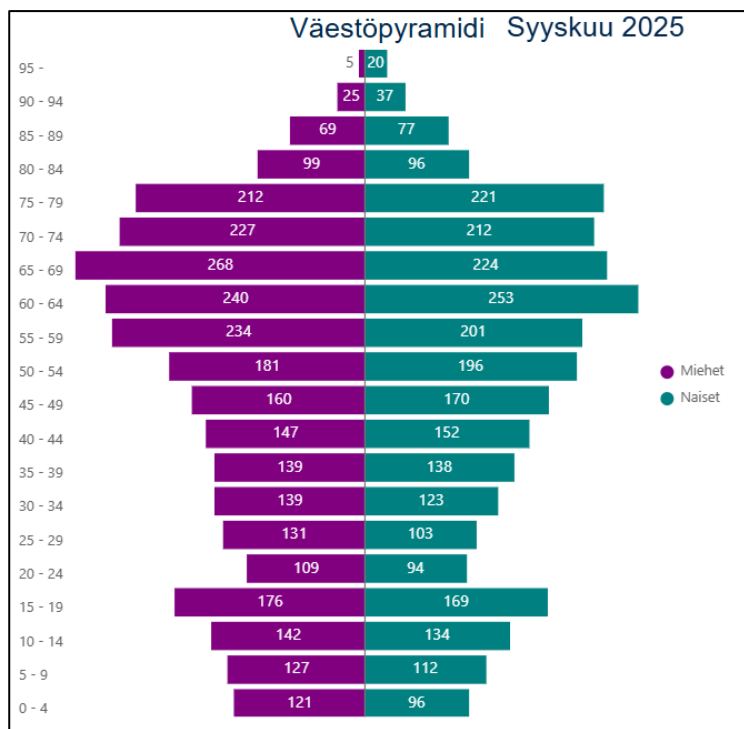
Alla olevassa taulukoissa on kuvattu Tammelan kunnan väkiluvun muutos vuosien 1990–2024 aikana:

Vuosi	Luonnollinen väestönlisäys	Kuntien välinen nettomuutto	Kokonais-nettomuutto	Väestönlisäys	Väkiluvun korjaus	Kokonaismuutos	Väkiluku
1990	-9	19	19	10	-3	7	5 912
1995	1	-11	-14	-13	4	-9	6 156
2000	7	-10	-14	-7	-4	-11	6 362
2005	-10	-3	-3	-13	-2	-15	6 505
2010	0	2	2	2	0	2	6 591
2015	-1	-3	-1	-2	-4	-6	6 280
2020	-3	-10	-10	-13	0	-13	6 016
2021	-6	-4	-2	-8	1	-7	5 967
2022	-17	-12	-10	-27	1	-26	5 879
2023	-7	-3	-3	-10	-2	-12	5 844
2024	0	4	4	4	0	4	5 832

Lähde: Tilastokeskus, Väestönmootokset tilastotietokanta, 22.11.2025

Tammelan kunnan väestörakenne vastaa monen muun pienemmän maaseutumaisen kunnan rakennetta, jossa korostuu väestön ikääntyminen. Tammelassa oli syyskuussa 2025 viiden vuoden väestöryhmissä tarkasteltuna 60–64-vuotiaiden ryhmä suurin (493 henkilöä). Nuorin ikäryhmä oli 0–4-vuotiaat, joita oli 239 henkilöä.

Lähde: Hämeen liitto, Elinvoimakatsaus, Syyskuu 2025

Tulomuutto Tammelaan muista kunnista vuonna 2023

Tammelaan muutetaan tilastotietojen perusteella eniten Forssasta (v. 2024: 112), Jokioisilta (v. 2024: 20), Hämeenlinnasta (v. 2024: 19), Helsingistä (v. 2024: 16) ja Vantaalta (v. 2024: 14).

2.2.2 Työpaikat ja työllisyys

Hämeessä on toiminut 1.1.2025 alkaen neljä kuntien työllisyyspalveluista vastaavaa työllisyysaluetta: Etelä-Hämeen työllisyysalue (Hausjärvi, Janakkala, Loppi ja Riihimäki), Työ-Hämeen työllisyysalue (Forssa, Hattula, Humppila, Hämeenlinna, Jokioinen, **Tammela** ja Ypäjä), Lahden työllisyysalue (Lahti) sekä Päijät-Hämeen työllisyysalue (Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Orimattila, Padasjoki ja Sysmä).

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaiseman Hämeen syyskuun 2025 työllisyyskatsauksen mukaan Hämeen ELY-keskusalueen kuntien työllisyyspalveluissa oli syyskuun lopussa 21 283 työtöntä työnhakijaa, mikä on 2 553 henkilöä enemmän (+14 %) kuin vuotta aikaisemmin.

Työttömistä työnhakijoista oli kokoaikaisesti lomautettuna 1 198 henkilöä. Lomautettujen määrä oli vähentynyt vuodentakaiseen verrattuna 143 henkilöllä (-11 %). Nuoria alle 25-vuotiaita oli syyskuun 2025 lopussa työttömänä 2 434 henkilöä, kasvua vuodentakaisesta on 455 henkilöä (+23 %). Pitkäaikaistyöttömiä eli yhtäjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä työnhakijana olleita oli syyskuun 2025 lopussa yhteensä 9 058 henkilöä, mikä on 2 394 henkilöä edellisvuotta enemmän (+36 %). Ulkomaalaisten työttömien määrä oli 2 244 henkilöä, joka oli kasvanut edellisvuodesta 215:lla (+11 %).

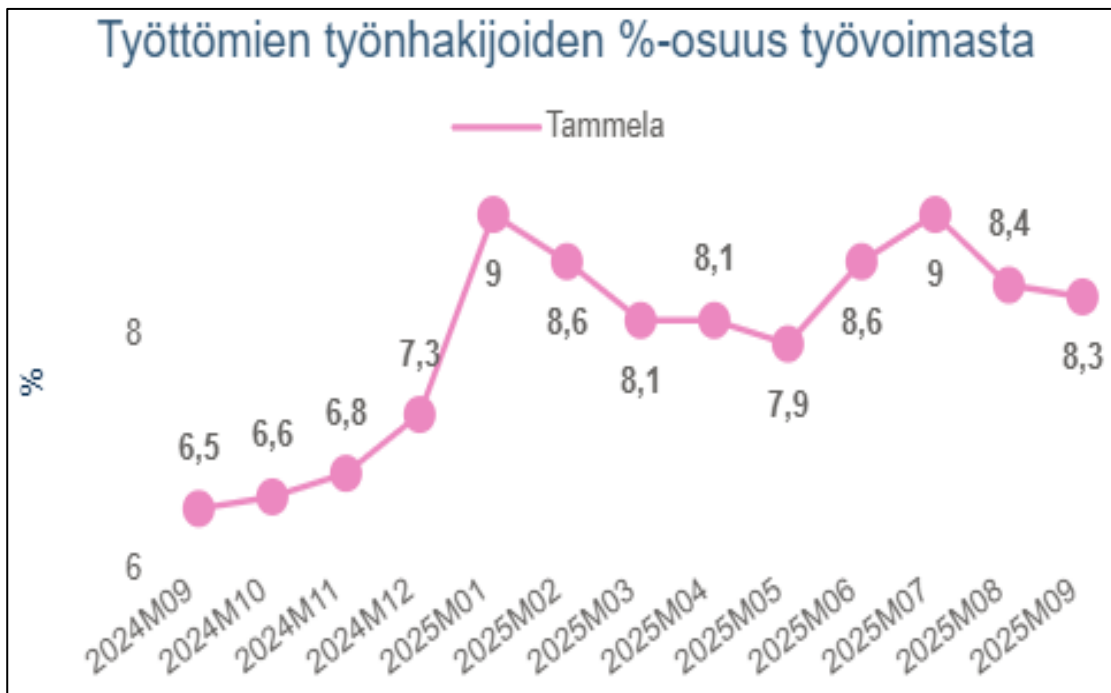
Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Hämeessä syyskuun lopussa 12,4 prosenttia, mikä on 1,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Lähde: Hämeen työllisyyskatsaus syyskuu 2025.

Työllisyyden kehitys Tammelassa

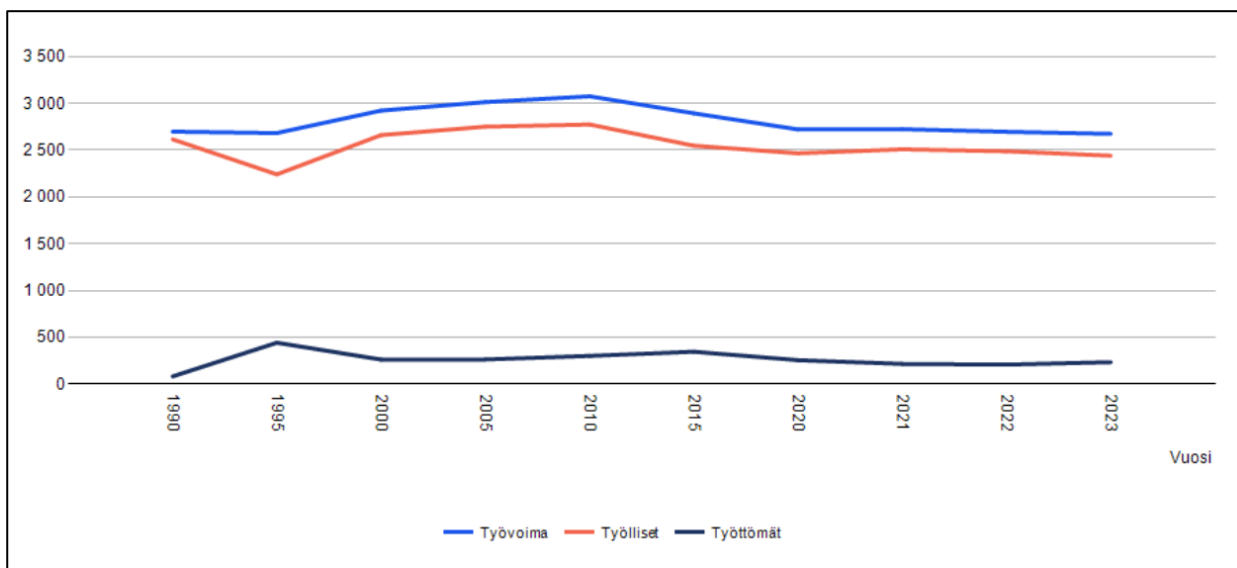
Tammelan työvoima oli 2 675 henkilöä syyskuussa 2025. Tammelassa oli syyskuussa työttömiä työnhakijoita 222 henkilöä, joista alle 25-vuotiaita oli 18, yli 50-vuotiaita 101 ja yli vuoden työttömänä olleita 97. Työttömistä oli miehiä 117 ja naisia 105. Avoimia työpaikkoja oli 9 työpaikkaa. Työttömyysaste oli Tammelassa 8,3 %, Forssan alueella 12,4 % ja koko maassa 11,4 % syyskuussa 2025.

Työttömien %-osuus työvoimasta	12/2010	12/2015	12/2020	12/2021	12/2022	12/2023	12/2024	9/2025
Forssa	15,0	15,6	13,4	11,3	10,4	14,9	14,8	13,7
Humppila	12,1	16,5	11,7	10,7	10,4	11,6	9,8	11,3
Jokioinen	10,5	12,3	9,3	6,8	7,8	8,8	8,8	8,4
Tammela	9,4	10,3	8,7	7,3	7,0	7,5	7,3	8,3
Ypäjä	10,7	14,0	10,3	9,0	7,3	8,7	9,4	9,2
Forssan alue	12,7	14,0	11,5	9,6	9,1	11,8	11,6	12,4

Lähde: Hämeen liitto, Hämeen elinvoimakatsaus, syyskuu 2025

Alla olevassa kuvassa on kuvattu Tammelan alueen työvoiman (työvoima, työllisyys ja työttömyys) kehitys vuosien 1990–2023 aikana:

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastotietokanta, muuttujina väestön pääasiallinen toiminta 23.11.2025

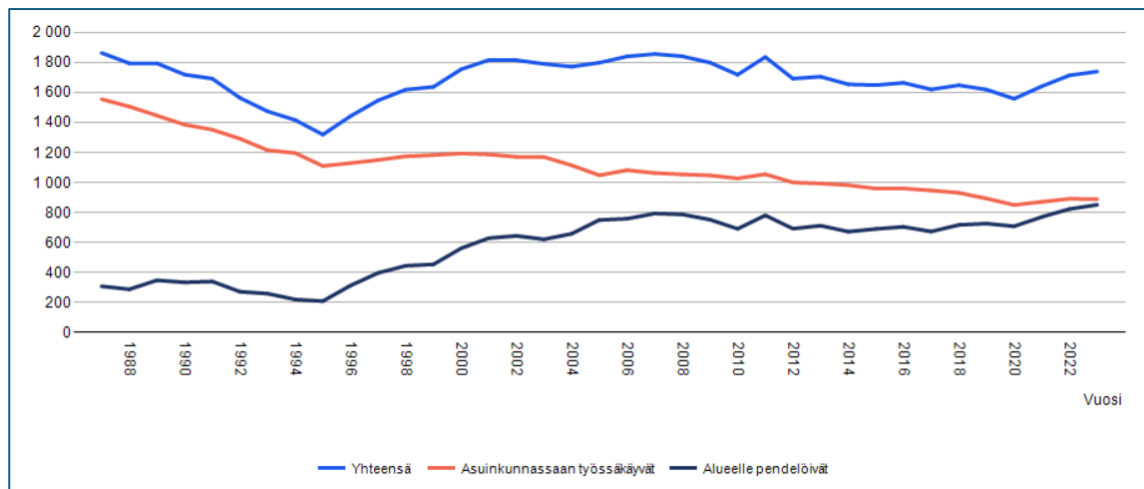
Työpaikkaomavaraisuus ja pendelöinti

Työpaikkaomavaraisuus kertoo kunnan alueella olevien työpaikkojen määrän suhteessa kunnan työllisiin. Tammela käydyään töissä mm. Forssassa, Hämeenlinnassa, Jokioissa ja Helsingissä.

Tilastokeskuksen ylläpitämän työpaikkaomavaraisuustilaston mukaan Forssan työpaikkaomavaraisuus oli 123,6 ja Tammelan työpaikkaomavaraisuus oli 71,2 vuonna 2023 (Vuoden 2024 tilastoitilukuja ei ollut vielä vuoden 2026 talousarviota laadittaessa julkaistu Tilastokeskuksen taulukoissa.)

Seuraavassa kuvassa on esitetty Tammelaan alueella työssäkäyvien henkilöiden työpaikkojen kehitys sekä asuinkunnassaan työssäkäyvien ja Tammelan alueelle pendelöivien lukumäärien kehitys vuosien 1988–2023 aikana:

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti -tilastotietokanta 23.11.2025

Tammelan alueen työpaikkojen määrä toimialoittain vuosien 2010–2023 aikana:

Tammelan alueen työpaikat	2010	2015	2019	2020	2021	2022	2023
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	271	223	207	187	171	162	172
B Kaivostoiminta ja louhinta	0	0	0	0	0	0	0
C Teollisuus	275	314	317	320	324	343	345
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	2	0	1	0	0	0	4
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	3	1	5	7	9	6	5
F Rakentaminen	156	160	144	147	162	161	153
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	96	77	82	75	76	76	77
H Kuljetus ja varastointi	98	83	70	66	77	81	85
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	57	82	73	56	70	74	73
J Informaatio ja viestintä	8	8	7	7	9	6	6
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	5	3	1	1	1	2	1
L Kiinteistöalan toiminta	7	5	6	6	7	9	10
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	29	43	40	30	36	36	31
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	59	74	109	95	122	143	139
P Koulutus	282	149	136	159	171	184	186
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	251	241	236	235	237	267	281
R Taiteet, viihde ja virkistys	10	24	24	19	23	19	23
S Muu palvelutoiminta	43	50	48	52	46	45	49
T Kotitalouksien toiminta työnantajina; kotitalouksien eriyttämätön toiminta tavaroiden ja palvelujen tuottamiseksi omaan käyttöön	0	10	12	10	15	12	7
U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	0	0	0	0	0	0	0

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastokanta, työpaikat, 23.11.2025

2.2.3 Talousarvio ja talouden tasapaino

Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio sekä taloussuunnitelma. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Talouden suunnittelun lähtökohtana ovat strategiassa kunnan toiminnalle asetetut pitkän aikavälin tavoitteet.

Kunnanhallitus päätti talousarvioraamista syyskuussa 2025 (Khall 29.9.2025 § 181) vuoden 2026 talousarvion ja vuosien 2027–2029 taloussuunnitelman laadintaa varten.

Talousarvioehdotuksen 2026 raami perustui vuoden 2025 talousarvioon. Talousarvioraamin valmistelun keskeisimmät muutokset koskivat valtionosuuksien ja verotulojen kehitysarvioita sekä kunta-alan työehtosopimusten mukaisia palkankorotuksia. Vuoden 2026 palkkamenot on arvioitu talousarvioraamissa lisäämällä vuoden 2025 talousarvion palkkoihin 3,18 prosentin palkkojen korotus. Palveluiden ostoihin on arvioitu 1,8 % korotus vuodelle 2026.

Vuoden 2026 talousarvion valmistelun periaatteena on, että kunnan taloutta ja palvelutoimintaa hoidetaan talousarviovuotena 2026 ja talousarvion suunnittelukaudella 2027–2029 siten, että kunnan talous pysyy tasapainossa ja vuoden 2026 talousarvion vuosikate ylittää lainanlyhennykset sekä investoinnit.

Talousarvion valmistelussa on huomioitu TE-uudistuksen kautta kuntien vastuulle 1.1.2025 alkaen siirtynyt TE-palveluiden tuottaminen ja siihen liittyvät kustannukset. Valtionosuusrakenteessa on tapahtunut muutos vuodesta 2025 alkaen TE-uudistukseen liittyvän rahoituksen sisältyessä kunnan valtionosuuteen. Tammelan kunnan valtionosuus säilyi vuonna 2025 vuoden 2024 tasolla, mutta kokonaisuus sisälsi TE-palveluiden järjestämiseen liittyvän rahoituksen.

Vuoden 2025 talousarviossa työmarkkinatuen kuntaosuuksiin on varattu 265.000 euroa, mutta TyöHämeen ennusteessa työmarkkinatuen kuntaosuuteen liittyvät maksut tulevat ylittämään vuoden 2025 talousarvioon varatun määrärahan. Vuoden 2026 talousarviossa työmarkkinatuen kuntaosuuden maksut on arvioitu vuoden 2025 maksujen tason mukaisesti.

Vuoden 2026 talousarviossa TE-palveluiden järjestämiseen liittyvän rahoituksen osuus on kasvanut seuraavasti:

	Vuosi 2023	Vuosi 2024	TOT 2025	TA 2026
Tammikuu - maaliskuu	53 745 €	55 012 €	113 500 €	100 450 €
Huhtikuu-kesäkuu	46 873 €	50 415 €	130 624 €	131 403 €
Heinäkuu-syyskuu	57 892 €	57 298 €	133 109 €	133 394 €
Lokakuu-Joulukuu	54 034 €	60 047 €		124 753 €
Yhteensä	212 544 €	222 773 €	377 233 €	490 000 €

Talousarvioehdotuksessa verotuloja on tarkistettu raamin jälkeen Kuntaliiton julkaiseman kuntakohtaisen verotulotaulukon ja kunnanvaltuuston 10.11.2025 vahvistamien vuoden 2026 tulovero- ja kiinteistöveroprosenttien mukaisesti. Verotuloennusteen mukaisesti verotuloihin arvioidaan kasvua vuodelle 2026. Verotulojen ennusteessa on kasvua myös taloussuunnitteluvuosilla 2027–2029.

Vuonna 2025 Tammelan kunnan tuloveroprosentti on 8,6 prosenttia. Kunnanvaltuusto päätti 10.11.2025 (§:t 57–58) vahvistaa vuodelle 2026 seuraavat tulovero- ja kiinteistöveroprosentit:

– tulovero	8,90 %
– yleinen kiinteistövero (rakennukset)	1,10 %
– yleinen kiinteistövero (maapohja)	1,30 %
– vakituinen asuinrakennus	0,50 %
– muu asuinrakennus (vapaa-ajan asunnot)	1,10 %
– rakentamaton rakennuspaikka	2,00 %
– yleishyödylliset yhteisöt	0,00 %
– eräät laitokset (voimalaitokset)	2,85 %

Vuoden 2025 aikana sovitut palkkaratkaisut tuovat myös painetta menojen kasvulle. Keväällä 2025 solmittu kunta-alan työsopimus on voimassa helmikuun 2028 loppuun asti. Talousarviossa on arvioitu seuraavat palkka-kustannusten korotukset:

- Vuonna 2026	3,18 %
- Vuonna 2027	3,20 %
- Vuonna 2028	2,80 %
- vuonna 2029	1,00 %.

Myös yleinen hintojen nousu vaikuttaa kulujen kasvuun erityisesti kiinteistönhoidon alueella.

Vuonna 2023 aloitettu yhtenäiskoulun rakentaminen on lisännyt kunnan vuosittaisia poisto- ja korkokuluja merkittävästi vuoden 2026 talousarviossa ja verrattuna aiempiin vuosiin, korkokulut tulevat olemaan iso menoerä talousarvioissa. Yhtenäiskoulu Harmonian rakentamisen jälkeen kunnan vuosittaiset poistot ovat kasvaneet. Vuonna 2026 ovat poistot noin 2 553 784 euroa ja korkokulut ovat noin 480 500 euroa.

2.2.4 Henkilöstö ja henkilöstömenot

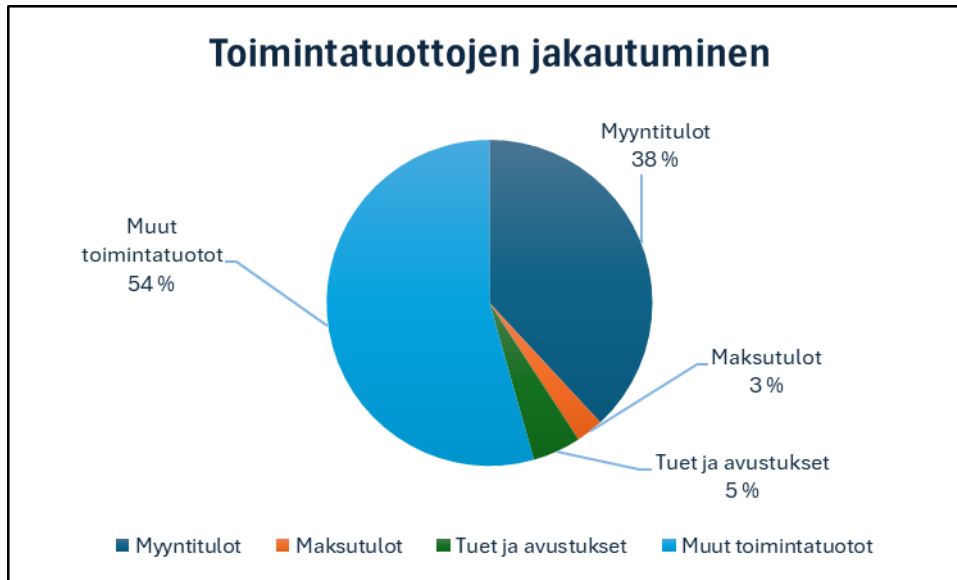
Keväällä 2025 solmittu kunta-alan työsopimus on voimassa helmikuun 2028 loppuun asti. Sopimuskauden aikana palkankorotuksia maksetaan yhteensä 7,37 prosenttia. Vuoden 2026 talousarviossa on huomioitu palkka-kustannuksen nousu, joka on 3,18 prosenttia vuonna 2026 sekä tulevat palkankorotukset (3,20 % vuonna 2027, 2,80 % vuonna 2028 ja 1 % vuonna 2029). Tammelan kunnan henkilöstön palkat vuodelle 2026 on laskettu käytössä olevan Populus-palkanlaskennan raportointiosion kautta kustannuspaikoittain.

Henkilösivukulujen laskennassa on käytetty seuraavia sivukuluprosentteja, jotka perustuvat osin arvioon: KuEL -maksu 17,00 % (vuonna 2025 16,71 %), VaEL 17,1 % (16,33 %) sairausvakuutusmaksu 1,84 % (1,73 %), tapaturmavakuutusmaksu 1,39 % (1,15 %) ja työttömyysvakuutusmaksu 0,99 % (0,64 %). KuEL-eläkemenoperusteista maksua ei ole enää vuonna 2026. Sen sijaan talousarviossa on varattu Kevalta saadun ennakkotiedon mukaisesti tasausmaksuihin, jotka ovat 307 200 euroa vuonna 2026 (vuonna 2025 334 337 euroa). Talousarvion henkilöstömenot ovat kokonaisuutena laskeneet 94 725 euroa eli 0,8 % vuoden 2025 talousarvioon verrattuna.

2.3 Tammelan kunnan talousarvion lähtökohdat

2.3.1 Käyttötalousmenojen kehitys

Vuoden 2026 talousarvion ulkoiset toimintatuotot ovat noin 3,6 milj. euroa (3,7 milj. euroa / TA2025). Toimintatuotot vähenivät noin 0,09 milj. euroa vuoden 2025 talousarviosta.

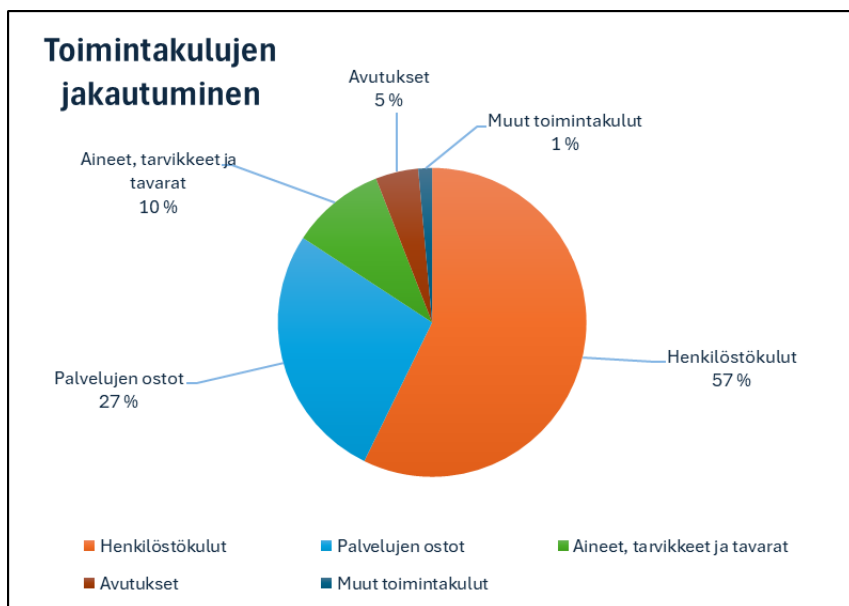

Vuoden 2026 talousarvion ulkoiset toimintakulut ovat noin 20,4 milj. euroa (20 milj. euroa / TA2025). Toimintakulujen kasvu on noin 0,4 milj. euroa.

Vuoden 2026 menojen henkilöstökulujen osuus toimintamenoista on noin 11,7 milj. euroa (11,8 milj. euroa / TA2025). Tästä varsinaisten palkkakulujen osuus on noin 9,4 milj. euroa ja henkilösivukulujen osuus noin 2,3 milj. euroa.

Muiden palvelujen ostoja on talousarvioon merkitty noin 4,7 milj. euroa (4,5 milj. euroa / TA2025). Suurimpia palvelujen ostoon kuuluvia menoja ovat: oppilas- ja henkilökuljetuspalvelut noin 0,75 milj. euroa, sosiaali- ja terveyspalvelut noin 0,28 milj. euroa, ICT-palvelut noin 0,56 milj. euroa, puhtaanapito- ja pesulapalvelut noin 0,53 milj. euroa, rakennusten ja alueiden rakentamismenot noin 0,52 milj. euroa ja muut yhteistoimintaosuudet noin 0,77 milj. euroa.

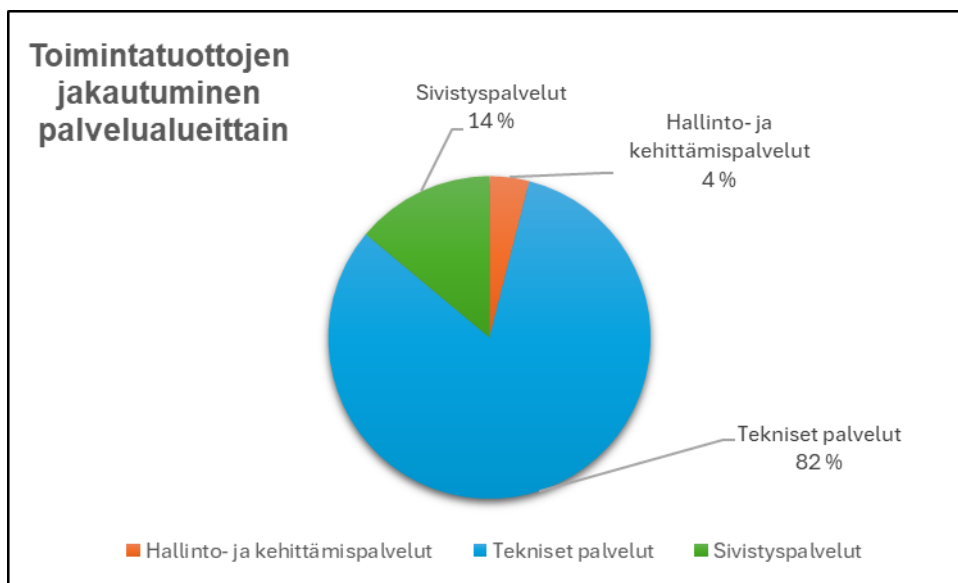
Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden osuus on noin 2,0 milj. euroa (1,9 milj. euroa / TA2025). Avustusten osuus on noin 0,9 milj. euroa (0,7 milj. euroa / TA2025) ja muut toimintakulut ovat noin 0,3 milj. euroa (0,3 milj. euroa / TA2025). Avustuksiin suurimpana menoeränä ovat työmarkkinatuen kuntaosuuden maksut, jotka on arvioitu TyöHämeen ennusteen mukaisesti olevan noin 490 000 euroa vuonna 2026 (265 000 euroa / TA2025).

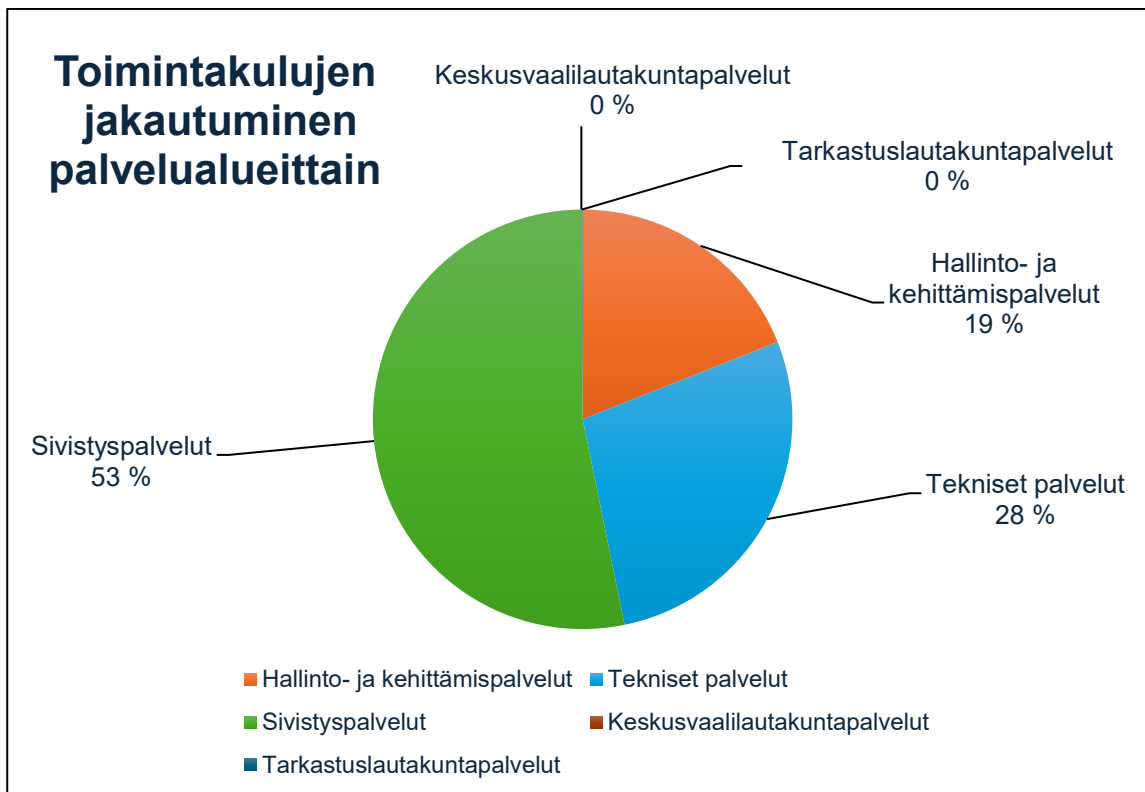

Toimintatuottojen ja -kulujen erotus eli toimintakate on noin -16,7 milj. euroa (-16,2 milj. euroa / TA2025).

Menojen kasvusta henkilöstökulut laskivat noin 94 700 euroa vuoteen 2025 verrattuna. Palvelujen ostot kasvavat noin 204 800 euroa vuoteen 2025 verrattuna. Aineet, tarvikkeet, ja tavarahankinnat kasvavat noin 93 900 eurolla. Avustukset ovat kasvaneet noin 225 000 euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Muut kulut ovat pysyneet lähes vuoden 2025 tasolla.

Toimintatuotot ja -kulut ovat jakautuneet palvelualueittain seuraavasti:

Palvelualuekohtaiset tuotot ja kulut sekä perustelut esitetään myöhemmin kappaleessa 4.

2.3.2 Verotulojen kehitys

Verotuloilla on merkittävä vaikutus Tammelan kunnan talouteen. Tammelan kunnan vuoden 2026 talousarvio on laadittu 8,90 tuloveroprosentin mukaisesti (Kvalt 10.11.2025 § 57).

Talousarvioehdotuksessa tuloveroja on tarkistettu Kuntaliiton syyskuussa 2025 julkaiseman kuntakohtaisen verotulotaulukon ja kunnanvaltuuston 10.11.2025 vahvistamien vuoden 2026 tulovero- ja kiinteistöveroprosenttien mukaisesti.

Vuoden 2026 talousarviossa verotuloja on arvioitu tilittävän yhteensä noin 14,8 milj. euroa, josta tuloveroja on arvioitu olevan noin 11,6 milj. euroa, kiinteistöveroja on arvioitu noin 2,1 milj. euroa ja yhteisöveroja on arvioitu noin 1,1 milj. euroa.

Verotuloennusteet ovat ennusteita ja niihin liittyy epävarmuustekijöitä, ja verotulot voivat toteutua talousarviota suurempina tai pienempinä.

	TP 2024	TA 2025	Enn. 2025	TA 2026	Muutos Enn.2025 TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Kunnallisvero	10 787	11 104	10 810	11 647	837	11 999	12 339	12 339
Yhteisövero	984	954	979	1054	75	1 116	1 171	1 171
Kiinteistövero	2 087	2 082	2 073	2 077	4	2 077	2 077	2 077
Yhteensä	13 858	14 140	13 862	14 778	916	15 192	15 587	15 587
Muutos			-2,01 %	6,61 %		2,80 %	2,60 %	0,00 %

Taulukko: Ennuste verotulojen kehityksestä.

2.3.3 Valtionosuuksien kehitys

Kuntien peruspalveluiden verotulojen ja valtionosuuksien laskentaperusteita muutettiin vuoden 2023 alusta, kun hyvinvointialueet aloittivat sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajina. Uudistuksessa kuntien tuloveroa leikattiin 12,64 yksiköllä ja kunnille osoitettu valtionosuus SOTE-palveluihin siirrettiin hyvinvointialueelle.

Vuoden 2025 alusta valtionosuuteen sisällytettiin TE-uudistuksen valtionosuusrahoitus, joka kohdentuu työllisyshoidon rahoitukseen ja laajennetun työmarkkinatukiosuuksien kompensaatioon.

Vuoden 2026 valtionosuuksien arvio perustuu Kuntaliiton 23.9.2025 julkaisemaan ”Kuntien valtionosuudet ja verotulomenetysten korjaukset 2026” -ennusteeseen. Talousarviossa Tammelan kunnan vuosien 2024–2026 valtionosuudet on arvioitu olevan kokonaisuudessaan noin 4,6 milj. euroa.

Valtiovarainministeriö ja Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistavat vuoden 2026 valtionosuuden suuruuden loppuvuoden 2026 aikana.

	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	4 872 871	5 341 400	5 338 120	5 338 120	5 338 120	5 338 120
Muut opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet	-1 534 670	-1 530 790	-1 454 600	-1 454 600	-1 454 600	-1 454 600
Verotulomenetysten kompensaatio	1 089 005	688 412	702 940	702 940	702 940	702 940
Valtionosuudet yhteensä	4 427 206	4 499 022	4 586 460	4 586 460	4 586 460	4 586 460

Taulukko: Ennuste valtionosuuksien kehityksestä.

2.3.4 Lainanotto ja investointien kehitys

Lainanottoa käytetään kunnan investointien rahoittamiseen siten, että kunnan lainamäärä muuttuu ennakoidun suunnitelman mukaisesti (vuosittaiset arviot löytyvät rahoituslaskelmasta). Mikäli tulos on kuitenkin talousarviossa ennakoitua parempi, ja / tai rakentamisohjelma toteutuu suunniteltua suppeampana, niin lainamäärä jää vastaavasti ennakoitua pienemmäksi.

Tammelan kunnan investointitaso on kasvanut merkittävästi vuosina 2024–2025. Toteutetuista investoinneista suurimmat ovat yhtenäiskoulu ja teollisuushalli Kaukjärven yrityspuistoon.

Vuoden 2026 suunniteltu investointien määrä on noin 1,9 milj. euroa ja suunnitelmavuosien investointitasot ovat 2,9 milj. euroa vuonna 2027, 2,3 milj. euroa vuonna 2028 ja 3,46 milj. euroa vuonna 2029.

Lainojen lyhennyksiin rahoituslaskelmaan on merkitty noin 1,3 milj. euroa vuonna 2026. Uutta lainaa on varauduttu ottamaan 2,0 milj. euroa vuonna 2026. Taloussuunnitteluvuosina 2027 ja 2028 on varauduttu ottamaan uutta lainaa 2 milj. euroa/vuodessa sekä 3,5 milj. euroa vuonna 2029.

3 TALOUSARVION JA –SUUNNITELMAN RAKENNE, SITOVUUS, TILIVELVOLLISET SEKÄ ARVIOINTISUUNNITELMA

3.1 Rakenne ja sitovuus

Käyttötaloulososassa määrärahat osoitetaan toimialueittain siten, että netto on sitova.

Investointiosan määrärahat osoitetaan toimielimille hankeryhmittäin ja hankkeittain siten, että netto on sitova. Mikäli investointiryhmän kustannusarvio ylittää hankekohtaisen rajan, sitoo määräraha toimielintä hankekohtaisesti.

Hankekohtaisten investointien osalta kustannusarvion sisällä tapahtuvat vaihtelut eri suunnitelmavuosien välillä ovat sallittuja.

Investointien hankekohtaiset rajat kunkin toimijan osalta on esitetty hallintosäännössä.

Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto. Talousarvion muutosten esittämis-oikeus ja -velvollisuus koskee samalla tavoin sekä määrärahoja että tavoitteita (sitovat tavoitteet). Talousarviomuutokset on pyrittävä tekemään talousarviovuoden aikana välittömästi, kun muutostarve on tiedossa. Lisäksi tehtävittäin on esitetty perusteluja, mitkä eivät ole sitovia vaan ohjeellisia.

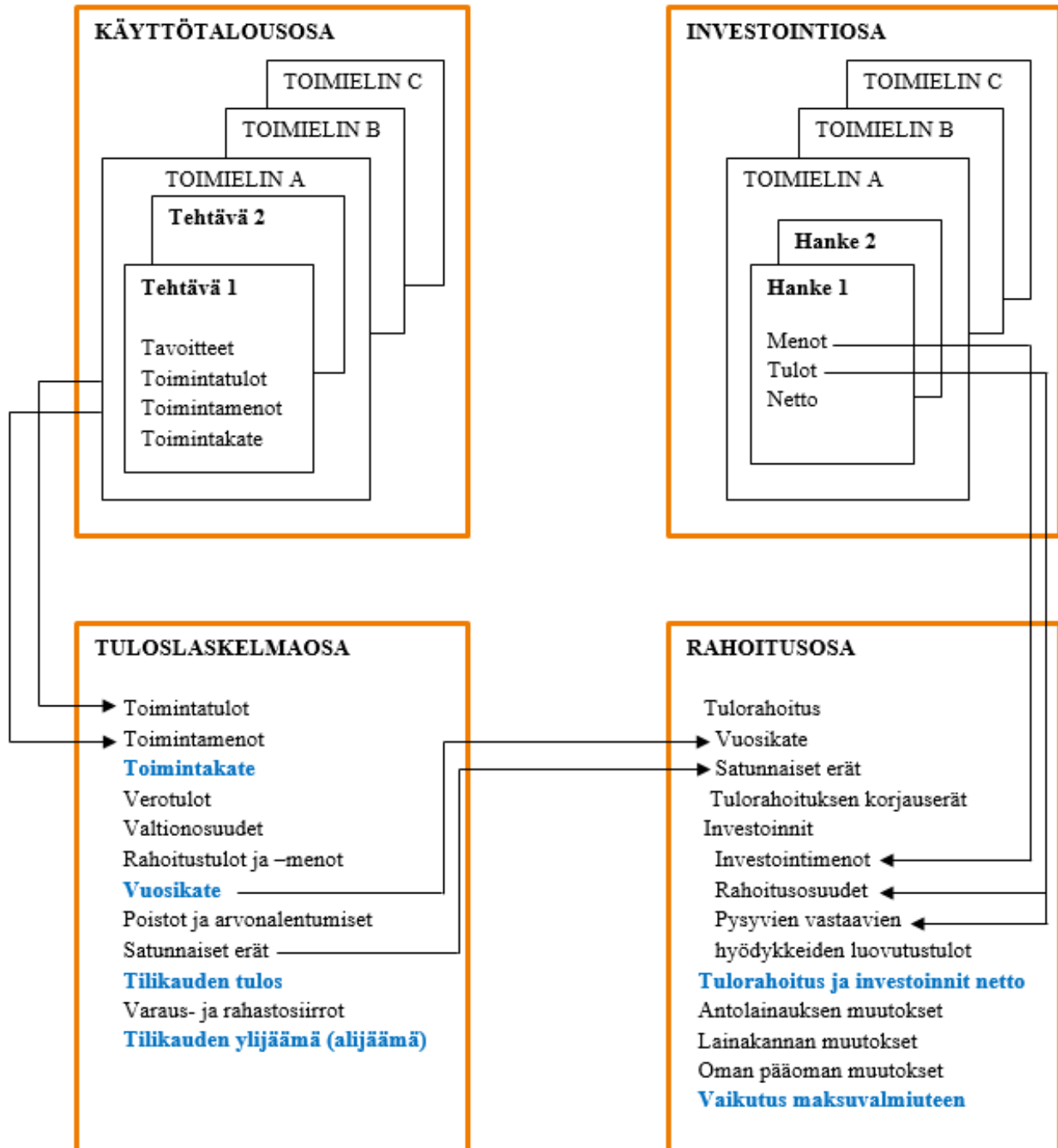
3.2 Tilivelvolliset

Kuntalain mukaan tilivelvollisia ovat toimielinten jäsenet ja asianomaisen toimielimen tehtäväalueen johtavat viranhaltijat (itsenäisestä tehtäväkokonaisuudesta vastaavat henkilöt). Valtuutetut eivät ole tilivelvollisia.

Virat, joita hoitavat viranhaltijat ovat tilivelvollisia, ovat:

- kunnanjohtaja
- talous- ja hallintojohtaja
- sivistysjohtaja
- kasvatuspäällikkö
- koulujen rehtorit
- päiväkodin johtajat
- kirjastonjohtaja
- tekninen johtaja
- kaavoittaja
- kiinteistöpäällikkö
- yhdyskuntatekniikan päällikkö

Kunnan talousarvio ja suunnitelmarakenne

3.3 Toiminnan ja tavoitteiden toteutumisen arviointi

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi kunnassa ja kuntakonsernissa. Tarkastuslautakunta antaa arviointikertomuksensa keväällä ja nostaa arviointikertomuksessaan esiin talousarvion toteutumista ja muita kunnan kannalta tärkeitä toiminnallisia.

Vuoden 2024 arviointikertomuksessa nostettiin esiin mm. kunnan ennakoidun taloussuunnittelun käyttöönoton aikataulu (TA + 3 vuotta), toteutetut toimenpiteet liittyen käytännön talouden optimointiin, kunnan toimintakulujen pysyminen jatkossa budjetin mukaisella tasolla, kunnan suunnitelmat toteuttaa strategiaan kirjattuja investointisuunnitelmia sekä kunnan strategiaan kirjattujen kärkitoimien edistäminen.

Hallituksen vastine arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin käsiteltiin valtuustossa 10.11.2025 § 54.

4 KÄYTTÖTALOUSOSA

4.1 Hallinto- ja kehittämispalvelut

Hallinto- ja kehittämispalvelujen toimiala muodostuu kahdesta eri toimialasta, jotka ovat: Hallinnon ja talouden palvelualue sekä Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue.

Hallinnon ja talouden palvelualueeseen kuuluvat hyvinvointipalvelut, hallinto- ja toimistopalvelut, viestintä- ja kulttuuripalvelut, henkilöstö- ja työnantajapalvelut, työhyvinvointipalvelut, talous- ja hankintapalvelut sekä tieto- ja arkistohallintopalvelut.

Hallinto- ja kehittämispalveluihin kuuluu myös seniorityön hanke, jossa tuetaan yksinäisiä vanhuksia. Hankkeessa työskentelee yksi henkilö.

4.1.1 Hallinnon ja talouden palvelualue

Hallinnon ja talouden palvelualue tukee kunnan luottamushenkilö- ja virkamiesjohtoa sekä luo edellytykset hallintokunnille mahdollisimman sujuvaan toimintaan tarjoamalla monipuolisia hallinto-, toimisto- ja asiakaspalveluja sekä kehittämällä yhdessä hallintokuntien kanssa kunnan organisaatiota, toimintoja ja johtamista.

Taloushallinto johtaa kunnan raha-, talous- ja laskentatoimintaa siten, että taloushallinto palvelee kunnan hallintokuntia, johtamista ja päätöksentekoa. Se huolehtii kaikissa tilanteissa kunnan rahoituksen riittävydestä. Laskentatoimissa kirjanpito on ajantasaista ja oikeaa. Talousarvion, tilinpäätöksen ja osavuositarkastusten sekä muiden raporttien ja selvitysten laadinta tapahtuu määräajassa.

Taloushallinto hoitaa kunnan rahavaroja. Se huolehtii, että kunnan saatavien perintä tapahtuu ajantasaisesti. Palkkojen ja muiden suoritusten maksamisesta huolehditaan oikein ja määräaikaisten mukaisesti. Työnantajan velvollisuudet hoidetaan oikea-aikaisesti ja täsmällisesti kunnan etu huomioon ottaen.

Taloushallinto vastaa kunnan taloustoimen ja tietohallinnon sekä niiden osatekijöiden jatkuvasta kehittämisestä ja kouluttaa sekä tukee muita hallintokuntia talouteen liittyvissä asioissa.

Hallinto vastaa kunnanhallituksen ja valtuuston esityslistojen ja pöytäkirjojen laadinnasta sekä päätösten tiedottamisesta ja toimeenpanon seurannasta.

Hallinnon ja talouden palvelualue huolehtii myös asiakirjanhallinnasta, arkistosta, tiedonhallinnasta, ICT-palveluista, tietosuojasta ja vakuutusasioista sekä kunnan yleisestä asiakaspalvelusta.

Kulttuuripalvelut järjestävät kuntalaisia aktivoivaa toimintaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Jo vakiintuneita tapahtumia ovat kulttuurikävelyt ja Mikaelin tapahtuma. Myös veteraanipäivänä ja Itsenäisyyspäivänä järjestetään juhlatilaisuuksia. Vuosittain järjestetään myös konserteja ja osallistutaan yhteistyössä teematapahtumiin.

Palvelualueen talousarvioon on varattu määrärahat seuraaviin kuluihin: hallinnon palkkakulut, valtuuston ja hallituksen työ, vanhustyön projekti, kotouttaminen, HYTE-työ, ympäristöterveydenhuolto, yhteiskuntasuhteet, työmarkkinatuen kuntaosuus, Kelan:n maksut, ympäristöterveydenhuollon kustannukset, kulttuuripalvelut ja henkilöstöpalvelut.

Kotouttamispalveluiden osalta Tammelan kunnalla on sopimus Forssan Kotouttamisen kanssa ja vuoden 2025 Tammelan maksuosuus Kotouttamiselle on noin 40.000 euroa.

Yhteiskuntasuhteet pitävät sisällään mm. Hämeen Liiton ja Kuntaliiton jäsenmaksut.

Määrärahat ja tuloarviot

Hallinnon ja talouden palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	289 526	121 105	144 405	145 849	147 307	148 780
Toimintakulut	-2 866 096	-2 762 336	-2 552 939	-2 607 323	-2 657 749	-2 684 320
Toimintakate (Netto)	-2 576 570	-2 641 231	-2 408 534	-2 461 474	-2 510 442	-2 535 540
Poistot ja arvonalentumiset	-3 551	-17 104	-24 603	-25 898	-3 721	-62

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Edistämme Tammelan näkyvyyttä, tunnetta vuotta ja asiakaspalvelua	Verkkosivujen uudistaminen	Uudistetut kunnan verkkosivut	Kilpailuttaminen käynnistetty vuoden 2025 aikana	Verkkosivut uudistettu
Edistämme kunnan työskentelytapojen uudistumista	Sähköisen arkistoinnin käyttöönottoon liittyvien koulutusten järjestäminen	Sähköisen arkistoinnin käyttöönoton edistäminen	Sähköisen arkistoinnin hankintapäätös tehty v. 2025	Sähköinen arkistointi on käytössä kunnan toiminnassa
Kunnan toiminnan ja pitkän aikavälin tavoitteista linjaaminen	Kuntastrategia päivitetään	Kunnanvaltuusto on hyväksynyt päivitetyn strategian	Kuntastrategia on uudistettu vuonna 2023	Kuntastrategia on päivitetty

4.1.2 Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue

Elinvoiman ja työllisyyden palvelualueen vastuihin kuuluvat elinkeinotoiminnan kehittäminen, lakisääteiset maaseutuhallinnon palvelut, joukkoliikenne ja työllisyyspalveluista vastaaminen.

Työllisyysdenhoito

Työllisyyspalveluiden hoito siirtyi vuoden 2025 alussa valtiolta kunnille. Hämeenlinnan, Hattulan ja Forssan seudun alueelle muodostui TyöHämeen työllisyysalue, jossa Hämeenlinnan kaupunki toimii työvoimapalveluiden järjestämisen vastuukuntana. Tammelan kunta on mukana TyöHämeen työllisyysalueessa.

Työmarkkinatuen kuntaosuus on talouden ja hallinnon palvelualueella.

Elinvoima

Elinvoimaan on varattu rahoitus elinkeinoelämän edistämiseksi, osallistuvaan budjetointiin (10 000 €), maaseudun kehittämispalveluille ja joukkoliikenteelle.

Tammelan kunta ostaa yritysneuvontapalveluita Forssan Yrityskehitys Oy:ltä.

Määrärahat ja tuloarviot

Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	86 167	0	0	0	0	0
Toimintakulut	-503 223	-770 080	-1 322 000	-1 336 440	-1 350 834	-1 364 340
Toimintakate (Netto)	-417 056	-770 080	-1 322 000	-1 336 440	-1 350 834	-1 364 340
Poistot ja arvonalentumiset	0	0	0	0	0	0

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Edistämme kunnan ja kunnassa toimivien yritysten vuorovaikutusta ja yhteistyötä	Toteutamme säännölliset kunnan ja kunnassa toimivien yrittäjien tapaamiset	Tapaamisten lukumäärä		Neljä tapaamista vuoden 2026 aikana
Kunnan tunnettavuuden edistäminen	Uuden Papinsillan markkinointi	Markkinointi on käynnistetty vuoden 2026 aikana	Kunta on hankkinut Papinsillan maa-alueen vuonna 2023	Papinsillan alueen markkinointia toteutetaan
Syvennämme kumppanuuksia työllisyyden edistämiseksi	TyöHämeen toiminnan varmistaminen Tammelassa	Työttömyysaste	TyöHämeen toiminta on käynnistynyt 1.1.2025 alkaen	TyöHämeen palvelujen tuominen tutuksi kuntalaisille

Hallinto ja kehittämisspalvelut yhteensä

Hallinto- ja kehittämisspalvelut yhteensä	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	375 693	121 105	144 405	145 849	147 307	148 780
Toimintakulut	-3 369 319	-3 532 416	-3 874 939	-3 943 763	-4 008 583	-4 048 660
Toimintakate (Netto)	-2 993 626	-3 411 311	-3 730 534	-3 797 914	-3 861 276	-3 899 880
Valtuustoon nähden sitova						
Poistot ja arvonalentumiset		-17 104	-24 603	-25 898	-3 721	-62

4.1.3 Tarkastuslautakunta

Kuntalain (410/2015) 121 §:n mukaan kunnan tarkastuslautakunta vastaa kunnan ja sen tytäryhtiöiden tilintarkastuksen yhteensovittamisesta.

Tarkastuslautakunta valmistelee kunnanhallituksen sijasta valtuustolle hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla sekä arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista. Tarkastuslautakunta laatii kultakin vuodelta arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset.

Tarkastuslautakunnalle on kuulunut 1.6.2017 lähtien kuntalain 84 §:ssä mainittujen sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamisen valvonta sekä ilmoitusten käsittely ja vienti valtuustolle tiedoksi. Tammelan kunnan sidonnaisuusrekisteri julkaistaan kunnan tietoverkossa.

Kunnanvaltuusto valitsi 2.6.2025 § 29 tarkastuslautakunnan esityksestä BDO Auditor Oy:n tilintarkastusyhteisöksi. Tarkastuspäiviä on arvioitu tarvittavan 13 henkilötyöpäivää vuodessa.

Tarkastuslautakunta	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	0	0	0	0	0	0
Toimintakulut	0	0	-19 100	-19 424	-19 731	-19 928
Toimintakate (Netto)	0	0	-19 100	-19 424	-19 731	-19 928
Valtuustoon nähden sitova						
Poistot ja arvonalentumiset	0	0	0	0	0	0

4.1.4 Keskusvaalilautakunta

Vaalilain (714/1998) mukaan valtuuston on asetettava kuntaan toimikaudekseen kunnan keskusvaalilautakunta. Kuntavaalien järjestämisessä sovelletaan vaalilakia ja kuntalain (410/2015) kuntavaaleja koskevia säädöksiä. Vaaleista säädetään myös Suomen perustuslaissa (731/1999). Hyvinvointialueista annetun lain (611/2021) mukaan aluevaalien toimittamisesta säädetään vaalilaissa.

Kunnan keskusvaalilautakunta huolehtii vaalien yleisjärjestelyistä kunnassa. Kuntavaaleissa se huolehtii myös ehdokasasettelusta ja vaalituloksen laskennasta.

Vuoden 2026 aikana ei järjestetä vaaleja.

Keskusvaalilautakunta	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	0	0	0	0	0	0
Toimintakulut	0	0	-1 000	-1 010	-1 020	-1 030
Toimintakate (Netto)	0	0	-1 000	-1 010	-1 020	-1 030
Valtuustoon nähden sitova						
Poistot ja arvonalentumiset	0	0	0	0	0	0

4.2 Sivistyspalvelut

Sivistyspalvelut muodostuvat varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta ja vapaa-ajan palveluista. Vapaa-ajan palvelut sisältävät liikunta- nuoriso- ja kirjastopalvelut.

Sivistyspalveluiden rakenteellisenä tavoitteena vuonna 2026 on kehittää lasten joustavaa opinpolkua. Joustavalla opinpolulla tarkoitetaan lasten opinpolulla olevien nivelvaiheiden madaltamista. Tammelassa nivelvaiheiden madaltaminen koskee perusopetuksen ala- ja yläasteen sekä esi- ja alkuopetuksen välisten nivelvaiheiden poistamista. Tavoitteena on yhtenäistää toimintakäytäntöjä sekä tilojen, materiaalien ja henkilöstön käyttöä.

Tavoitteena on myös kehittää kuntalaisten lukutaitoa ja kannustaa liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen.

4.2.1 Varhaiskasvatuksen palvelualue

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka ja pedagoginen leikki. Varhaiskasvatukseen kuuluu varhaiskasvatuspalvelut päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, esiopetus ja avoimen varhaiskasvatuksen toimintana kesäleikkikenttätoiminta sekä lasten kotihoidon tuki. Ryhmäkokojen puitteissa varhaiskasvatuksessa on järjestetty koululaisten aamutoimintaa. Varhaiskasvatuspalveluissa järjestetään alle kouluikäisille lapsille varhaiskasvatus- ja esiopetuspaikka kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti. Kasvatus, hoiva ja opetus järjestetään varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena vuonna 2026 on tarjota laadukasta maksutonta varhaiskasvatusta kaikille varhaiskasvatukseen haetuille lapsille. Korkea osallistumisaste mahdollistaa huoltajien työssäkäynnin ja lasten pääsyn yhteistoimintaan toisten lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen toiminnan perustana on leikkipedagogiikka ja lasten mielenkiintoa herättävät leikkiympäristöt. Leikkiessään lapset oppivat yhteistoimintaa, uusia taitoja ja asioita. Varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan leikkialueille, joissa toteutuvat toiminnalliset tavoitteet, niin musiikin, liikunnan, taiteen, lastenkulttuurin kuin matemaattisten, kielellisten ja ympäristökasvatuksellisetkin tavoitteet. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa toteutetaan sekä sisällä että ulkona.

Varhaiskasvatusta kehitetään ProVaka toimintamallin mukaisesti, jossa tavoitteena on kehittää aikuisten toimintamalleja, joilla voidaan rakentaa lasten sosiaalisia taitoja johdonmukaisesti tukevaa toimintakulttuuria. Kehittämistyötä tehdään yhdessä perusopetuksen kanssa. Lisäksi varhaiskasvatusta kehitetään Lapsiystävällisen kunnan toimintaperiaatteiden mukaan yhä enemmän osallisuutta huomioivaan suuntaan. Käytäntöjen kehittäminen vahvistaa inklusiivista, kaikille yhteistä varhaiskasvatusta hyödyntämällä varhaiskasvatuksen omia resursseja ja henkilökunnan ammatillista osaamista. Sisäistämällä uusia toimintatapoja kunnan työntekijät pystyvät toimimaan moninaisessa yhteisössä, jossa tuotetaan palvelut yhdenvertaisesti kaikille kuntalaisille. Toimintaa arvioidaan Kansallisen arviointikeskuksen (Karvin) varhaiskasvatuksen laadun arviointimittareilla osallistumalla valtakunnallisiin ja kuntatasoisiin arviointeihin. Lisäksi toimintaa arvioidaan tuen vaikuttavuuden keskusteluilla ja asiakastyytyväisyyskyselyin. Jokaisen lapsen kanssa keskustellaan kuvakortein toiminnasta, jolloin lapset itse arvioivat toimintaa lapsille soveltuvalla tavalla.

Määrärahat ja tuloarviot

Varhaiskasvatuksen palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	196 003	87 000	70 000	70 700	71 407	72 121
Toimintakulut	-3 529 468	-3 518 514	-3 726 436	-3 837 069	-3 937 381	-3 976 741
Toimintakate (Netto)	-3 333 465	-3 431 514	-3 656 436	-3 766 369	-3 865 974	-3 904 620
Poistot ja arvonalentumiset	-1 773	-9 129	-24 394	-17 877	-13 127	-9 661

Suoritteet

	TP 2024	TP 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Lasten määrä varhaiskasvatuksessa	228	228	230	240	240	240
Esioppilaiden määrä	52	41	45	49	46	31
Perhepäivähoidon paikat	34	28	28	24	24	24
Päiväkotipaikat	215	216	228	228	228	228
Kesäleikkikenttätöiminta toimintapäivät	14	18	20	20	20	20

Perustelut**Toiminnalliset muutokset**

Vuoden 2023 elokuusta alkaen tammelaalaisilta ei ole peritty varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja lainkaan. Varhaiskasvatuksen käyttö on lisääntynyt ja lapsiperheiden kuntaan muutto virkistynyt. Myös valtakunnallisesti havaittu suunta pienten alle kolmevuotiaiden lasten lisääntyneestä varhaiskasvatuksen tarpeesta on kasvanut kunnassamme. Kuntaan on viime vuosina perustettu kolme uutta alle kolmevuotiaiden ryhmää, ja edelleen on painetta uuden ryhmän perustamiselle. Uuden ryhmän perustamiselle ei ollut mahdollisuutta talousarvioraamissa, ja tämä voi aiheuttaa ryhmäkokojen kasvua ja ikäjakautuman laajentumista nykyisiin ryhmiin. Toisaalta varhaiskasvatuksen osa-aikainen käyttö tuo väljyyttä lapsiryhmiin, jolloin ryhmässä voi olla kirjoilla useampia lapsia, mutta he ovat läsnä eriaikaisesti. Perhepäivähoidon määrä on kunnassa vähentynyt ja uusien perhepäivähoidon saatavuus on heikkoa. Päiväkotitilat vaativat lähivuotiaiden peruskorjausta. Lisäksi Papinsillan uuden asuinalueen vaikutus varhaiskasvatuksen palvelutarpeeseen on huomioitava. Yhtenä Pohjois-Tammelan lähipalvelumahdollisuuksia kasvattavana tekijänä ja perheiden sujuvan arjen mahdollistajana on varhaiskasvatuspalveluiden suunnittelu Teuron koulun yhteyteen. Yhteistyö mahdollistaisi joustavan esi- ja alkuopetuksen 6–8-vuotiaille Teurolla sekä yhtenäiset esiopetuskuljetukset koulun kanssa. Lisäksi koululla olisi mahdollisuus järjestää koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa koulun ja varhaiskasvatuksen yhteistyönä.

Valtakunnallisten hankkeiden määrä on vähentynyt merkittävästi, mikä vaikuttaa kehittämistoiminnan järjestämiseen taloudellisesti. Tällä hetkellä kehittämistoiminta järjestetään kunnan oman käyttötalouden turvin.

Lasten ja henkilöstön sairauspoissaoloja on paljon ja niitä pyritään ennalta ehkäisemään parantamalla sisäilman laatua. Osassa päiväkoteja, etenkin pienempien lasten ryhmissä, on käytössä laitteita, jotka puhdistavat ilmasta bakteereita ja viruksia. Lisäksi kaikissa päiväkodeissa on desinfiointikaappi, jossa materiaalit mm. lelut, toimintavälineet, puhelimet ja kankaat saadaan desinfioidua bakteereilta ja viruksilta viidessä minuutissa. Tavoitteena on vähentää sairauspoissaolojen määrää, mikä vaikuttaa hyvinvointiin ja taloudelliseen näkymään.

Henkilöstömuutokset

Varhaiskasvatuslain muutoksen myötä 1.8.2022 varhaiserityiskasvatuksen henkilöstön määrä lisääntyi kahden ensimmäisen vuoden aikana. palvelualueella organisoitiin uudelleen vastaamaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuen lisääntyviin moninaisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksessa työskentelee suhdeluvun mukaisen henkilöstön lisäksi pedagogisen tuen asiantuntijoita (erityisopettajat, pedagoginen asiantuntija, sosionomi ja englannin opettaja) sekä kasvun ja oppimisen tuen ohjaajia (vek-lastenhoitajat). Lisäksi palkattiin varahenkilöitä sijaisamaan lapsiryhmissä suhdeluvun mukaisesti henkilöstön poissaolojen ajalla.

Talousarvion 2026 laadinnassa henkilöstömenoista jouduttiin vähentämään kolme varahenkilöä, jotta talousarvio saatiin raamiin. Myöskään uusien ryhmien perustamiselle ei ole pystytty varaamaan henkilöstöä lisää. Varhaiskasvatukseen jää enää yhdet varahenkilöt jokaiseen päiväkotiin. Suunta on huolestuttava, koska nykytilanteessa varahenkilöiden lisäksi on palkattu lisähenkilöstöä sijaistarpeisiin. Henkilöstömäärärahan vähentäminen voi lisätä työntekijöiden sairauspoissaoloa ja vaikuttaa työhyvinvointiin, toisaalta myös toiminta voi tulla tehokkaammaksi. Lapsiryhmissä on jatkossa vähemmän aikuisia auttamassa ja ohjaamassa lapsia. Varhaiskasvatuksessa palkkaukset tehdään varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaisesti. Varhaiskasvatuslaki määrää palkkaamaan henkilöstöä lapsiryhmän suhdeluvun mukaan, varautumaan riittäviin sijaistarpeisiin ja vastaamaan lasten tarpeisiin esimerkiksi lisähenkilöstöä palkkaamalla.

Investointimenot

Ei investointeja vuodelle 2026.

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin; laadukas ja maksuton varhaiskasvatus	Riittävä varhaiskasvatuspaikkojen määrä hakijoiden tarpeen mukaan	Paikkojen määrä	Paikkoja 244 Lapsia 0-6v väestötietojen mukaan 287.	Paikkoja 256 (tarve 1-4v ryhmälle)
Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin; maksuton varhaiskasvatus, korkea osallistumisaste (lapsia varhaiskasvatuksessa %)	Varhaiskasvatuspaikkojen ikäkaumien tarkastelu. Yhteistyö srk kerhojen kanssa.	Osallistumisaste	6v 97 % 5v 98 % 4v 96 % 3v 92 % 2v 84 % 1v 60 %	5-6v 100 % 3-4v 100 % 2v 85 % 1v 50 %
Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin; laadukas varhaiskasvatus, monitahoinen laadun arviointi	Arviointi-kansallinen-kuntatasoinen Asiakastyytyväisyyskysely	Karvin laatu-mittari	Asiakastyytyväisyyskysely ja henkilöstön arvioinnit (Karvi ja tuen vaikuttavuus)	Erinomainen

Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin, laadukas varhaiskasvatus, ProVakan mukaisen toimintakulttuurin kehittäminen mm. vuorovaikutustaidot ja palautteen antaminen	Toimintakulttuurin kehittäminen ProVaka mukaisesti (pph:ssa Piki-materiaali)	ProVaka toimintaohjelman mukaiset mittarit ja arvioinnit	Kaikki päiväkodit mukana kehittämissä, Sisällöt vielä vaihtelevat	Yhdenvertaista kaikissa päiväkodeissa 100 %
--	--	--	---	---

Lapsiystävällinen kunta

Tammela on vuodesta 2016 saakka ollut mukana Lapsiystävällinen kunta -mallin toteuttamisessa, jossa lapsia kohdellaan tasa-arvoisesti kunnan asukkaina ja heidät otetaan mukaan palveluiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Tammelan toiminnallisten tavoitteiden toteutumista arvioidaan marraskuussa 2025. Tämän jälkeen toteutetaan nykytilan arviointi ja asetetaan uudet toiminnalliset tavoitteet.

Lapsiystävällisen kunnan toiminnallisina tavoitteita kunnassamme on: Lapsen oikeuksien tunnetuksi tekeminen, lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen, kiusaamisen ehkäisy, kulttuuritietämyksellisesti arvokkaiden kohteiden tunnettavuuden lisääminen sekä lasten harrastusmahdollisuuksien lisääminen. Kuntaan on laadittu perhedytysmateriaalia Lapsiystävällinen kunta työhön ja Lapsen oikeuksiin. Palvelualueilla on lasten osallisuutta lisääviä osallisuusagentteja. Kiusaamisen ehkäisemiseen on puututtu kehittämällä toimintamalleja mm. ProKoulu ja ProVaka sekä kiusaamisen ehkäisemisen lahjoitusrahoituksen turvin. Lasten mahdollisuutta harrastaa on lisätty harrastamisen Suomenmallin mukaisesti. Varhaiskasvatusyksiköt ja koulut vierailevat Tammelan kulttuuri-kohteissa lisäten lasten tietämystä omasta kunnastaan. Lapsiystävällinen kunta työ muotoutuu palvelualueiden yhteistyössä kattaen kaikki toimialat.

4.2.2 Perusopetuksen palvelualue

Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi perusopetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.

Perusopetuksessa vuonna 2026 tavoitteena on kehittää opetustoimintaa inklusiivisen kasvatuksen periaatteen mukaisesti. Inklusiivisen opetuksen tavoitteena on edistää kaikkien oppilaiden oppimista ja hyvinvointia. Se tarkoittaa korkealaatuista opetusta, joka mahdollistaa kaikkien oppilaiden osallisuuden ja tasa-arvon. Toteutuakseen inklusiivinen kasvatusta edellyttää monimuotoisia ja joustavia opetusjärjestelyitä sekä yhteisopettajuuden menetelmiä.

Yhteisopettajuus on kahden tai useamman opettajan tasa-arvoista yhteistyötä, jossa he vastaavat yhdessä oppilasryhmän opetuksen suunnittelusta ja toteutuksesta sekä oppimisen arvioinnista. Yhteisopettajuus ei ole tuki-toimi vaan työtapaa, joka voi mahdollistaa opetuksen eriyttämisen tai esimerkiksi oppilaan tuen tarjoamisen yleisopetuksen luokassa.

Henkilöstömuutokset

Opettajamäärä vähenee vuonna 2026 kahdella opettajalla oppilasmäärän vähentymisen vuoksi. Vähennykset kohdistuvat Harmonian kouluun (2 kpl).

Määrärahat ja tuloarviot

Perusopetuksen palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	265 380	280 160	291 573	292 775	293 990	295 215
Toimintakulut	-6 309 844	-6 259 060	-6 072 587	-6 175 525	-6 313 063	-6 371 668
Toimintakate (Netto)	-6 044 464	-5 978 900	-5 781 014	-5 882 750	-6 019 073	-6 076 453
Valtuustoon nähden sitova						
Poistot ja arvonalentumiset	-8 606	-27 999	-6 060	-4 144	-2 841	-1 952

Suoritteet

Perusopetuksen palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Peruskoululaiset	533	537	496	450	447	447
Peruskoulujen opettajat	57	57	55	55	55	55
Peruskoulujen kuljetusoppilaat	231	230	235	235	235	235
Koulunkäynnin ohjaajat	17	17	17	17	17	17
Yhteisten koulujen oppilaat	14	14	14	12	12	12
Lukion opiskelijat	87	84	75	75	75	75

Perustelut

Perusopetuksessa on oppilasmäärä laskussa. Oppilasennusteen mukaan oppilasmäärän arvioidaan laskevan kymmenen vuoden (2020–2030) aikana 185 oppilaalla. Vuonna 2026 kunnan oppilasmäärän arvioidaan laskevan noin 40 oppilaalla vuoteen 2025 verrattuna.

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Inklusiivisen toimintamallin ja yhteisopettajuuden kehittäminen	Koulukohtaisen toimenpidesuunnitelman laadinta	Toimenpidesuunnitelman toimeenpano	Toimenpidesuunnitelma valmistunut	Suunnitelma valmistunut ja otettu käyttöön
Joustavan esi- ja alkuopetuksen kehittäminen ja niveltävien poistaminen	Yhteiset toimintatavat	Toteutuu kaikissa yksiköissä	Toteutuu satunnaisesti	Kaikissa yksiköissä yhteiset toimintatavat
ProKoulu-toimintakulttuurin kehittäminen	Toimintakulttuurin kehittäminen	ProKoulu-ohjelman mukaiset mittarit	Osa kouluista aloittanut ohjelman toteuttamisen	Ohjelma käytössä jokaisessa kouluyksikössä

4.2.3 Vapaa-ajan palvelualue

Vapaa-ajan palvelualue ylläpitää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä järjestämällä liikunta-, nuoriso- ja kirjasto-palveluita.

Määrärahat ja tuloarviot

Vapaa-ajan palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	183 874	163 200	144 200	145 642	147 099	148 569
Toimintakulut	-1 007 345	-1 042 722	-1 032 705	-1 055 271	-1 076 187	-1 087 151
Toimintakate (Netto)	-823 471	-879 522	-888 505	-909 629	-929 088	-938 582
Valtuustoon nähden sitova						
Poistot ja arvonalentumiset	-95 133	-79 279	-63 936	-48 447	-37 101	-28 894

Suoritteet

	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Työllistettäviä nuoria	79	100	120	120	120	120
Nuorisotilan kävijät	2 800	3 850	4 000	4 000	4 000	4 000
Kirjastossa käyntejä	71 411	49 000	70 000	70 000	70 000	70 000
Kirjastoaineiston lainat	75 959	75 000	75 500	75 500	75 500	75 500
Musiikkiopiston opiskelijoita	36	36	36	36	36	36
Musiikkileikkikoulun ryhmiä	0	3	3	3	3	3
Kuvataidekoulun opiskelijoita	24	24	24	24	24	24
Kansalaisopiston opetustunnit	601	900	900	900	900	900

Kirjastopalvelut

Kirjasto on kunnan peruspalvelu ja sen tulee toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä kunnassa: tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisäilytöihin; ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa; edistää lukemista ja kirjallisuutta; tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon; tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kirjastolla on kaksi toimipistettä: pääkirjasto sekä kirjastoauto, joka tuottaa palvelua haja-asutusalueella. Pääkirjasto toimii omatoimikirjastona, eli se on käytettävissä joka päivä klo 7–21.

Kirjasto toteuttaa lain mukaisia tehtäviä monin tavoin:

- Kirjaston ja perusopetuksen välisessä yhteistyösuunnitelmassa on jokaiselle luokka-asteelle oma aktiviteettinsa ja sitä toteutetaan säännönmukaisesti.
- Kirjasto pitää satutuokioita niin kirjastossa kuin yhteistyötahojen (mm. MLL, seurakunta) tiloissa.
- Kirjastossa on lukupiiri ja kirjailijavierailuja.
- AVI:n suosittelemaa kuntatasoista lukutaitostrategiaa / -suunnitelmaa luodaan kirjaston johdolla eri yhteistyötahojen kanssa.
- Kirjasto hankkii vuosittain kokoelmaansa noin 2000 kpl eri aineistoja ja poistaa kokoelmista suunnilleen saman verran aineistoa kokoelman uudistumisen takaamiseksi.
- Kirjasto järjestää erätaukokeskusteluja ja muita tilaisuuksia.
- Kirjasto tarjoaa kokoontumistilan monille yhdistyksille sekä mm. Wahren-opiston digikoulutuksille.

Toiminnalliset muutokset:

Kirjasto vastaa kasvaneeseen etätyötilojen kysyntään tarjoamalla parempia, erillisiä tiloja etätyöskentelyyn ja opiskeluun.

Henkilöstömuutokset:

Uuden kirjastonjohtajan rekrytointi nykyisen johtajan eläköitymisen myötä.

Liikuntapalvelut

Liikuntapalveluiden vastuualueen tehtävä on liikuntalain mukaan yleisten edellytysten luominen liikunnalle paikallistasolla sekä luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle. Järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen. Tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta, sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja. Liikuntapalvelut järjestävät ohjattuja liikuntapalveluja eri kohderyhmät huomioiden, mm. eläkeläisten ohjattua kuntosalitoimintaa, eläkeläisten ohjattuja tasapainoryhmiä, matalankynnyksen ohjattuja ryhmiä sähly, pallopelit, jumpat, yms).

Erityisliikuntapalvelut tuotetaan yhteistyössä seutukunnallisesti sekä yksityisen sektorin kanssa (Forssan kaupungin liikuntapalvelut tuottavat erityisliikuntapalveluita erityisliikuntaryhmille mm. henkilöille, joilla on heikentynyt toimintakyky, tuki- ja liikuntaelিসairauksia, pitkäaikaissairauksia, liikapainoa yms.)

Kyläyhdistykset tuottavat aktiivisesti ohjattuja liikuntapalveluja yhteistyössä liikuntapalveluiden kanssa mm. Letkulla, Liesjärvellä, Teurolla ja Riihivalkamassa toimivat kuntojumppa, tasapaino, sekä kuntosaliryhmät vertaisohjaajien vetämänä.

Liikuntapalvelut tukevat avustuksien muodossa tammelalaisia rekisteröityjä urheiluseuroja, joiden toiminta on yhdistyksen sääntöjen mukaan urheilu- ja liikuntatoimintaa. Lisäksi avustuksia jaetaan Tammelassa toimiville rekisteröidyille yhdistyksille, projekti- ja työryhmille silloin kun avustus kohdennetaan liikuntatoiminnaksi katsottavan hankkeen toteuttamiseen.

Liikuntapalvelut vastaavat kunnan liikuntaolosuhteiden ja liikuntapaikkojen hoidosta sekä kehittämisestä. Talvella lähiliikuntapaikkojen jäähoidosta sekä peltolatujen teosta vastaavat rekisteröidyt tammelalaiset yhdistykset. Näiden palveluiden tuottamiseen yhdistykset saavat avustuksia.

Tammelan keskeisemmät ulkoliikuntapaikat ovat liikuntapuistossa, joka sijaitsee Tammelan keskustassa. Liikuntapalveluiden hallinnassa on kolme liikuntasalia Manttaali, Tammi Areena, Riihivalkama, sekä kaksi kuntosalia Kunto-Tammi ja liikuntapuiston kuntosali.

Henkilöstömuutokset:

Ei henkilöstömuutoksia.

Nuorisopalvelut

Nuorisopalveluiden tehtävänä on toteuttaa nuorisolain mukaisia tehtäviä kunnassa. Kunnan tulee paikalliset olosuhteet huomioon ottaen luoda edellytyksiä nuorisotyölle ja -toiminnalle järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukemalla nuorten kansalaistoimintaa. Kunnan tulee olla tarpeen mukaan yhteistyössä muiden nuorille palveluja tuottavien viranomaisten sekä nuorten, heidän perheidensä, nuorisolan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorisotyötä tekevien tahojen kanssa. Yhteistyökumppaneita ovat Tammelan seurakunta ja 4H, TE-palvelut, mielenterveyspalvelut, ohjaamo ja kirjasto. Yhteistyötä tehdään myös seudun nuorisotoimien ja yhdistysten kanssa. Kunnassa on vakinainen nuorisotyöntekijä ja koulunuorisotyöntekijä. Etsivä nuoristyö on ostopalveluna Fokka säätiöltä.

Kunnassa on oltava ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä, jonka kohderyhmänä ovat kaikki kunnassa asuvat nuoret. Verkoston tai muun yhteistyöryhmän tulee toimia vuorovaikutuksessa nuorisolan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Tammelassa tällainen verkostona toimii laaja hyvinvointityöryhmä.

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuun, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Tammelassa kartoitetaan ensin nuoren kokonaistilanne nuoren oman kertomuksen mukaan, ja ohjataan hänet kulloinkin sopiviin palveluihin, esimerkiksi terveydenhuollon tai sosiaalitoimen palveluihin tai työpajalle. Etsivä nuorisotyöntekijä toimii myös nuoren tukihenkilönä asiakassuhteen ajan. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Nuorisopalvelut mahdollistavat monipuolista ohjattua toimintaa kaiken ikäisille nuorille ja nuorille aikuisille mm. organisoimalla Harrastamisen Suomen Mallin (HSM) mukaista harrastustoimintaa. Harrastamisen Suomen Malli on Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamuoto. Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä.

Lisäksi nuorisopalvelut järjestävät myös monipuolisesti muuta kerhotoimintaa liikunnallisen, seikkailukasvatuksellisen, teknisen ja digitaalisen nuorisotyön kontekstissa nuorten liikunnallisen ja terveellisen elämäntavan, kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, luontoyhteyden sekä teknisen- ja digitaalisen osaamisen ja työelämätaitojen vahvistamiseksi. Toimintaa järjestetään koko lukuvuoden ajan sekä Tammelassa että seutukunnallisesti Nuorisopalveluiden yhteistyöllä. Koulujen ollessa kesälomalla toiminta keskittyy kesäleiritoimintaan. Nuorisotila on avoinna kahtena iltana viikossa. Kaikki Tammelan Nuorisopalveluiden toiminta on pääsääntöisesti täysin maksutonta.

Koulunuorisotyö toimii Tammelan koulukeskuksella neljänä päivänä viikossa, alakoululaisten kanssa tarvittaessa. Koulunuorisotyön kautta kaikille Tammelan nuorille vedetään hyvinvointia ja jaksamista tukeva Friends-ohjelma. Koulunuorisotyö toteuttaa myös yhdessä liikunnanopettajan kanssa kaikille yläkouluikäisille tytöille itsepuolustustunnin. Koulunuorisotyöntekijä osallistuu välituntitoimintaan, liikkarivälitunneille ja tukioppilaiden kanssa tehtävään työhön. Hän tukee myös oppilaita TET- ja kesätyöpaikkojen haussa. Koulunuorisotyö järjestää nuorille välituntisin vapaaehtoista pienryhmätoimintaa, jolla pyritään tukemaan oppilaiden jaksamista. Nuorisopalvelut tukevat avustuksien muodossa tammelalaisia rekisteröityjä nuorisoyhdistyksiä. Lisäksi avustuksia jaetaan muille nuorisotyötä tekeville yhdistyksille. Tammelan nuorisopalvelut vastaavat Manttaalin nuorisotiloista sekä Oksjärven leirikeskuksesta.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy

Fokka säätiö tuottaa etsivän nuoristyön ja ohjaamo palvelut tammelalaisille nuorille. Ohjaamo palvelut toimivat Manttaalin talossa. Ohjaamo on kaikille alle 30-vuotialille tarkoitettu paikka, jossa saa apua ja tukea monenlaisiin arjen asioihin, kuten työhön, koulutukseen hyvinvointiin ja tulevaisuuden suunnitteluun.

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Mahdollistaa etätyöt ja opiskelu rauhallisissa tiloissa tammelalaisille ja vapaa-ajanasukkaille.	Lisätään etätyötiloja kirjastoon	Etätyötilojen määrä	Vain yksi erillinen tila, jossa lisäksi muuta-kin toimintaa.	Käytössä kaksi erillistä etätyömoduulia, jotka varattavissa opiskeluun ja työskentelyyn.
Tuetaan tammelalaisten nuorten jaksamista ja hyvinvointia tarjoamalla monipuolisia vapaa-ajan harrastuksia sekä toimintoja.	Harrastamisen Tammelan mallin rahoituksen hakeminen. Olemassa olevan toiminnan jatkuvuuden varmistaminen	Avustuksen kotiuttaminen ja harrastustoiminnan jatkaminen.	Nuorisotilatoiminta tavoittaa 45 % tammelalaisista nuorista.	Ylläpitää ja kehittää tarjottavia toimintoja.
Vähän liikkuvien lasten- ja nuorten liikunnan lisäämisen.	Osa-aikaisen liikunta-neuvojan palkkaaminen.	Määrärahat v. 2026 talousarvioon.	Kunnassa ei ole liikuntaneuvojaa.	Lapsille- ja nuorille suunnatun liikunta-neuvonnan aloittaminen.

Sivistyspalvelut yhteensä

Sivistyspalvelut yhteensä	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	645 257	530 360	505 773	509 117	512 496	515 905
Toimintakulut	-10 846 658	-10 820 296	-10 831 728	-11 067 865	-11 326 631	-11 435 560
Toimintakate (Netto)	-10 201 401	-10 289 936	-10 325 955	-10 558 748	-10 814 135	-10 919 655
Valtuustoon nähden sitova						
Poistot ja arvonalentumiset	-105 512	-116 407	-94 390	-70 468	-53 069	-40 507

4.3 Tekniset palvelut

Tekniset palvelut muodostuvat viidestä palvelualueesta, joita ovat yhdyskuntatekniikka, kiinteistöt, kaavoitus ja luvat, ruoka ja puhdistus sekä vesihuolto.

4.3.1 Yhdyskuntatekniikan palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan katujen, puistojen ja muiden yleisten alueiden kunnossapidosta ja rakentamisesta, tavoitteena turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö. Palvelualueella on myös liiketoimintaa, kuten kunnan metsien hoito, jota toteutetaan metsäsuunnitelman mukaan.

Palvelualueen tehtävistä suuri osa toteutetaan urakoitsijoiden toimesta mm. katujen talvihoito. Myös lähes kaikki rakentamistyö tehdään urakoitsijoiden toimesta. Palvelualueella on yksi ympärivuotinen työntekijä, joka talviaikaan tekee myös metsurintöitä. Kesäaikana työllistetään lisäksi 1–2 henkilöä puistojen ja uimarantojen hoitoon ja kunnossapitoon.

Määrärahat ja tuloarviot

Yhdyskuntatekniikan palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	280 936	171 800	126 800	128 068	129 349	130 642
Valmistus omaan käyttöön	3 495	35 000	35 000	35 350	35 704	36 061
Toimintakulut	-752 481	-658 480	-721 923	-732 702	-743 034	-750 463
Toimintakate (Netto)	-468 050	-451 680	-560 123	-569 284	-577 981	-583 760
Poistot ja arvonalentumiset	-468 273	-426 219	-459 601	-491 767	-513 688	-579 644

Suoritteet

	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Avustettavat tiet / km	290	290	290	290	290	290
Hoidettavat puistoalueet / ha	17	17	17	17	17	17
Venesillan leirintäalue / ha	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Kadut ja tiet / km	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3
Metsien hoito / ha	647	644	644	641	641	641

Perustelut

Toiminnalliset muutokset

Auruskalusto lähtee edellisen vuoden tapaan liikkeelle, kun lunta on kertynyt 5 cm.

Puistojen hoitotasoa pyritään kehittämään, saadun palautteen johdosta, osa niityiksi jätetyistä alueista otetaan hoidon piiriin, niityt niitetään 1–2 kertaa vuodessa. Lasten leikkipuistojen taso on ollut hyvä, joka pidetään ennallaan normaalin huoltotyön avulla.

Metsien hoito toteutetaan metsäsuunnitelman mukaan, hoidossa huomioidaan metsien mahdollisimman suuri hiilen sidonta vastapainoksi metsäsuunnitelman mukaisille hakkuille. Tämä tarkoittaa mm. oikea-aikaisia taimikon hoitoja, turvemaiden tuhkalannoitusta sekä mahdollisuuksien mukaan rämesoilla peitteisiä hakkuita. Kaikissa hoitotoimissa pyritään sekapuustoisuuteen.

Saaren kansanpuiston aluetta pyritään Forssan kaupungin kanssa kehittämään vesihuollon ja alueen saavutettavuuden osilta siten, että lähivuosina alueen rakennukset liitetään Portaan vesihuollon alueelle rakentuvaan viemäriverkkoon ja kansanpuistoon tulee turvallinen kevyen liikenteen yhteys.

Henkilöstö

Kokoaikainen puistotyöntekijä siirtynyt eläkkeelle ja uuden rekrytointi tehtävään käynnistetään vuoden vaihteen jälkeen.

Investoinnit

Investoinneista on erillinen suunnitelma. Hankekohtaisena investointina jatkuu rantapuiston rakentaminen Ullankujan päästä itään päin olevalle kaavoitetulle puistoalueelle. Samassa yhteydessä parannetaan hulevesien käsittelyä. Merkittävämpänä investointina aloitetaan Papinsillan uuden asuinalueen yhdyskuntarakenteen toteutus. Muut investoinnit kohdistuvat perinteisesti, mutta taloudellisesti pienemmin panostuksin, katujen valaistuksen uusimiseen, kevytvyörien sekä teiden päällysteiden ylläpitoon, liikennemerkkeihin ja leikkipuistojen kunnostukseen.

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Kestävä viherympäristön hoito	Kaava-alueilla ympäristön järjestelmällisempi hoito	Kuntalaispalaute	Viheralueiden hoitamattomuudesta 2025 saatu runsas kriittinen palaute	Positiivinen palaute
Kunnan alueiden saavutettavuuden parantaminen: uimapaikat, puistot, leikkikentät	Tuodaan kotisivuille kuvaukset ja kartat	Kotisivuilla kohteet yksilöidysti	Ei ole	Kotisivuilla kohteet kuvattuna
Hulevesien hallinta	Otetaan haltuun suoraan vesistöihin johdettuja hulevesilinjoja	Lisätään hulevesien hallintaa viivästysaltauilla	2026 ei uusia hankkeita	Uusi viivästysallas/-alue suunnittelussa

4.3.2 Kiinteistöjen palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan rakennettujen kiinteistöjen ja tilojen kunnossapidosta, korjausinvestoinneista ja uudisrakentamisesta sekä turvallisesta ja taloudellisesta asumisesta. Toiminta käsittää toimitilojen vuokrauksen lisäksi kunnan asuntojen vuokrauksen. Palvelualueen tavoitteena on tarjota sekä sisäisen että ulkoisen vuokrauksen kautta käyttäjille toimivia ja terveellisiä toimitiloja ja asuntoja. Kiinteistöjen palvelualueella työskentelee kiinteistöpäällikkö, joka hallinnoi koko aluetta. Hänen apunaan toimii hallintosihteeri ja suoraan alaisuudessa 6 kokopäiväistä laitoshenkilöstä ja yksi kirvesmies (tällä hetkellä kirvesmies pois ja rekry käynnistetään). Kesällä otetaan nuorista apua näihin tehtäviin noin 10 henkilöä. Rakentamistehtävissä käytetään tarpeen mukaan urakoitsijoita.

Asumispalvelu käsittää kunnan omat asunnot sekä hallivuokraukset. Koy Tammelan Vuokra-asunnot on kunnan 100 % omistuksessa ja johtaminen sekä asukasvalinnat hoidetaan kunnan toimesta.

Määrärahat ja tuloarviot

Kiinteistöjen palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	2 122 339	1 906 015	1 913 911	1 933 052	1 952 381	1 971 905
Valmistus omaan käyttöön	38 864	0	0	0	0	
Toimintakulut	-2 310 861	-2 133 350	-2 207 101	-2 237 456	-2 266 817	-2 289 482
Toimintakate (Netto)	-149 658	-227 335	-293 190	-304 404	-314 436	-317 577
Valtuustoon nähden sitova						
Poistot ja arvonalentumiset	-721 513	-1 039 175	-1 488 798	-1 466 780	-1 505 876	-1 534 933

Suoritteet

	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimitilat / m ²	20 791	19 644	20 594	19 766	20 066	20 066
Asunnot / m ²	5 676	3 494	3 494	3 434	3 434	3 434
Hallitilat / m ²	2 877	2 877	3 830	5 670	5 670	5 670

Perustelut

Toiminnalliset muutokset

Sote-uudistuksessa terveydenhuollon käytössä olevat kohteet ovat olleet vuokrattuna vuoden 2023 alusta hyvinvointialueelle teknisesti ylläpidettynä. HVA:n uusi vuokrasopimusmalli otetaan käyttöön vuoden 2026 alusta.

Uuden yhtenäiskoulun rakentaminen valmistui kokonaisuudessaan 2025 syksyllä, jolloin alkoi lopullinen 24 kk:n takuu-aika, rakennuksen osalta takuu-aika alkoi jo vuoden 2024 lopussa. Rakennuksen osalta pyritään saamaan toimintojen vakiinnuttua tietoa, jotta saadaan vertailupohjaa myös aiempaan koulurakennukseen.

Kaukjärven teollisuushallin takuu-aika päättyy vuoden 2026 syksyllä, mahdollisen uuden teollisuushallin osalta ei ole ilmennyt ratkaisevia aloitteita. Valmistunut halli on edelleen vuokrattuna kokonaan yritystoimintaa ja myös alueen toinen halli on vuokrattuna.

Energiatehokkuus investoinnit jatkuvat. Kohteita tehdään maltillisesti isoimmista kohteista alkaen. Kunnantalon katolle aurinkomahdollisuus kartoitetaan ja mahdollisesti toteutetaan.

Henkilöstö

Henkilöstössä muutostarpeita, siirtämällä henkilöitä laitospäiväkirjesmies osalta. Lisätarpeet kirjesmies haakuun.

Investoinnit

Investoinnit pidetään 2026 maltillisina, toteutunut yhtenäiskoulu kuormittaa kunnan taloutta ja isommat investoinnit edellyttävät tarkkaa taloudellista suunnittelua.

Muuta

HVA:n uuden vuokrasopimuksen malli edellyttää palvelualueelta huomattavaa muutosta kustannusten seurannassa ja kirjaamisessa, kaikki kustannukset vaikuttavat saatuun vuokratuloon.

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Energiatehokkuuden parantaminen kiinteistöissä	Ilmastoystävällisen energiamuodon lisääminen	Aurinkovoiman lisääminen kiinteistön energialähteenä	2 kohdetta	4 kohdetta
Kohdekohtaiset kulutussäästöt	Kulutustietojen kohdekohtaisesti toimittaminen kohteiden vastuuhenkilöille toimenpiteitä varten	Kulutusmuutokset	Nykytilanne	5 % säästö
Sähköinen huoltokirja kiinteistöille	Kilpailutus, vertailu, hankinta	Huoltokirjan hankinnan tilanne	Huoltokirjaa ei ole	Huoltokirja on

4.3.3 Kaavoituksen ja lupien palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan maankäytön suunnittelusta, rakentamisen ohjauksesta sekä ympäristönsuojelusta. Maankäytön suunnittelun tavoitteena on luoda edellytyksiä kunnan alueelliselle kehitykselle. Rakennusvalvonta käsittelee lakisääteiset rakennusluvut sekä edistää, opastaa ja valvoo laadukkaasti rakennuskannan ja viihtyisän ympäristön syntymistä ja säilymistä. Ympäristönsuojelu käsittelee lakisääteiset luvat, ilmoitukset, antaa lausuntoja sekä huolehtii ympäristöasioiden valvonnasta ja neuvonnasta. Viranomaistoiminnan lisäksi ympäristönsuojelu huolehtii ympäristön tilan seurannasta sekä ympäristön- ja luonnonsuojelun edistämisestä esimerkiksi osallistamalla erilaisiin yhteistyöhankkeisiin.

Maankäytön suunnittelu, rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu hoidetaan kunnan omana toimintana. Kaavoituksen ja lupien palvelualueen henkilöstö sijaitsee Tammelan kunnantalolla.

Palvelualueeseen sisältyy lisäksi teknisen hallinnon kuluja, jotka muodostuvat pääosin henkilöstökuluista sekä kahden lautakunnan, tekninen lautakunta ja ympäristölautakunta, toimintakuluista.

Määrärahat ja tuloarviot

Kaavoituksen- ja lupien palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	73 996	81 620	71 620	72 336	73 059	73 789
Valmistus omaan käyttöön	27 626	0	0	0	0	0
Toimintakulut	-659 827	-622 608	-610 980	-627 286	-642 170	-648 592
Toimintakate (Netto)	-558 205	-540 988	-539 360	-554 950	-569 111	-574 803
Poistot ja arvonalentumiset	-3 686	-3 095	-5 527	-7 212	-3 964	-1 607

Suoritteet

	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Rakennus- ja toimenpideluvut	82	0	0	0	0	0
Rakentamisluvat	0	60	60	60	60	60
Poikkeamisluvat	9	10	10	10	10	10
Toimenpideilmoitukset	6	0	0	0	0	0
Maa-ainesluvut	1	2	2	1	1	1
Ympäristöluvat	1	4	1	1	1	1
Valvontatarkastukset	18	10	10	10	10	10
YSL:n muk. jätevesipäätökset	0	5	2	2	2	2
VHL:n muk.vap.päätökset	0	5	2	2	2	2

Perustelut

Toiminnalliset muutokset

Rakennusvalvonnassa otetaan vuoden 2026 alusta käyttöön tavoitekäsittelyaika rakentamislupahakemuksille. Tavoitekäsittelyaika otetaan käyttöön, koska vuoden alusta astuu voimaan määräaika rakentamisluvan käsittelylle. Lupahakemuksen käsittelyn viivästymisestä on kunnan oma-aloitteisesti palautettava rakentamislupamaksusta 20 prosenttia kultakin viivästysten kuukaudelta, jollei viivästys ole aiheutunut hakijasta. Arvioitujen toimitatuottojen saavuttamiseksi tavoitekäsittelyaikaan pääseminen on olennaista.

Ympäristönsuojelussa tavoitteena on ympäristön pilaantumisen ehkäisy mm. tarkoituksenmukaisen valvonnan ja toimialojen poikkileikkaavan tiedonkulun kautta. Ympäristönsuojelussa panostetaan edelleen jätevesien hallittuun hoitoon erityisesti pohjavesi- ja ranta-alueilla. Vesiensuojeluun varataan aiempien vuosien mukaan 10 000 euroa.

Henkilöstö

Hallintosihteeri, rakennus- ja ympäristötarkastaja, kaavoittaja ja tekninen johtaja,

Investoinnit

Ei investointeja

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Rakentamislupahakemuksen käsittelylle annetun määräaikavaatimuksen käyttöönotto ja annetuissa määräajoissa pysyminen	Hakemuksen tavoite- käsittelyajan käyttöön- otto lupien käsittelyjär- jestelmässä (Lupapis- teessä)	Tavoitekäsittelyai- kaan pääseminen kaikissa rakentamis- lupahakemuksissa	Ei tavoitekäsit- telyaikaa	Tavoitekäsittely- aika käytössä ja siihen on päästy kaikissa rakenta- misluvuissa
Uusi Papinsillan asuinalue	Uuden asuinalueen asemakaavoituksen ja yleiskaavoituksen jatkaminen	Kaavoituksen eteneminen ja vaiheiden laittaminen julkisesti nähtäville	Nykyinen yleis- kaava	Asemakaavoitus ja yleiskaavoitus hyväksyntään ja kuulutetaan voi- maan

Vanhojen maa-ainesottoalueiden kuntoon saattaminen ja maisemointi kiinteistönomistajien toimesta	Kohteiden sijainnin ja määrän selvitys, kiinteistönomistajien kontaktointi, maisemoinnin suunnitelma ja aikataulut, alueiden kunnostaminen. Priorisoidaan pohjavesialueilla sijaitsevat vanhat ottoalueet.	Toteutuman seuranta	Tiedossa 4 kohdetta	Kohteiden lukumäärä selvillä, kiinteistönomistajat kontaktoitu, alustava aikataulu toimille olemassa
--	--	---------------------	---------------------	--

4.3.4 Ruuan ja puhdistuksen palvelualue

Tammelan kunnan ruokapalvelut tuottaa ravitsemussuositusten mukaisia maittavia ja monipuolisia aterioita laadukkaasti, taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti. Perustehtävänä on myös asiakkaiden ohjaaminen oikeisiin ruokattottumuksiin ja –tapoihin. Ammattitaitoinen henkilökunta suunnittelee ja toteuttaa ateriat käyttämällä ensiluokkaisia ja turvallisia elintarvikkeita sekä kehittää ruokalistaa lähiruokapainotteisesti. Lähituotteita käyttämällä ruokapalvelut tukevat paikallista, seudullista ja maakunnallista yrittäjyyttä kestävän kehityksen periaattein, hiilijalanjälkeä pienentäen ja ympäristöystävällisyyttä korostaen.

Kunnan puhdistuspalvelut vastaavat kiinteistöjen puhtaanapidosta laadukkaasti, hygieenisesti ja joustavasti. Tarkoituksenmukaisella siivouksella tuetaan asiakkaan hyvinvointia ja viihtyisyyttä sekä ylläpidetään kiinteistöjen kuntoa ja pidennetään tilojen käyttöikää. Puhdistuspalveluissa käytetään pääsääntöisesti kotimaisia ja ympäristöystävällisiä puhdistusaineita.

Määrärahat ja tuloarviot

Ruuan- ja puhdistuksen palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	28 154	13 700	7 700	7 777	7 855	7 933
Toimintakulut	-1 318 312	-1 346 794	-1 336 480	-1 370 676	-1 401 980	-1 416 009
Toimintakate (Netto)	-1 290 158	-1 333 094	-1 328 780	-1 362 899	-1 394 125	-1 408 076
Poistot ja arvonalentumiset	-4 050	-2 913	-2 101	-1 520	-1 104	-805

Suoritteet

	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Koululounaat	118 050	117 400	115 000	115 000	115 000	115 000
Päiväkotilounaat	51 300	50 300	52 200	52 200	52 200	52 200

Toiminnalliset muutokset

Puhdistuspalveluissa on v. 2026 siivottavaa pinta-alaa yhteensä 14.200 m².

Henkilöstö

Ruoka- ja puhdistuspalveluissa työskentelee 24 työntekijää, joista neljä on määräaikaikaisella työsuhteen kanssa. Kaksi Päiväkoti Taikatassun laitoshuoltajaa vakinaistetaan 1.1.2026 alkaen. Yksi kokki on jäämässä eläkkeelle kevään 2026 aikana.

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Lähiruoan käytön lisääminen	Toimittajien tuotteiden kartoitus	%-osuus elintarvikkeistoista	14 %	18 %
Elintarvike-hankintojen kottimaisuusaste	Huomioidaan koko valmistusprosessissa ruokalistoista alkaen	%-osuus elintarvikkeistoista	84 %	88 %
Ruokahävikin minimointi	Ruokahävikin seuranta sovelluksen avulla. Hävikin vähentäminen asiakkaan lautaselta	Lautasjäte g/ruokailija/ateria	25 g/asiakas	15 g/asiakas
Jätehuollon keskittäminen kiinteistöissä. Lajittelutietoisuuden lisääminen aloitetaan kunnantalolta.	Kunnantalon sisätilojen jätelajitteluastiat päivitetään (sekajäte, paperi, biojäte) ja keskitetään kahteen pisteeseen	Jätteiden lajittelun tehostaminen ja yhdenmukaistaminen sekä ympäristötietoisuuden lisääminen	Hankitaan sisätilojen lajitteluastiat	Lajittelu toimii vastuullisesti

4.3.5 Vesihuollon palvelualue

Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on toimittaa yksityisille asiakkailleen ja neljälle kunnassa toimivalle vesihuolto-osakeyhtiölle puhdasta hyvälaatuista talousvettä sekä vastaanottaa näiden asiakkaiden jätevedet ja huolehtia niiden asianmukaisesta puhdistuksesta.

Vesilaitoksella on käytössä kolme pohjavedenottamo. Kaikkien ottamoiden vesi johdetaan UV-suodattimien läpi, veden hygieenisen laadun parantamiseksi. Kahden vedenottamon veden pH arvoa säädetään raakaveden happamuuden poistamiseksi ja yhden vedenottamon vesi johdetaan lisäksi aktiivihilisuodattimen läpi. Vedenlaatu on kaikilla laitoksilla ollut analyysitulosten mukaan moitteetonta.

Vesilaitoksen vedenlaatua valvotaan voimassa olevan valvontatutkimusohjelman mukaisesti.

Jätevesistä kaikki toimitetaan Forssan jätevedenpuhdistamolle puhdistettavaksi. Vesilaitoksella on yksi kokoaikainen asentaja. Lisäksi yhdyskuntatekniikan päällikkö ja hallintosihteeri käyttävät suuren osan työajastaan vesilaitoksen töihin. Pääosan rakentamis- ja huoltotöistä tekee ulkopuoliset urakoitsijat.

Määrärahat ja tuloarviot

Vesihuollon palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	941 142	900 000	861 000	869 610	878 307	887 089
Toimintakulut	-771 511	-853 592	-790 170	-801 082	-811 632	-819 746
Toimintakate (Netto)	169 631	46 408	70 830	68 528	66 675	67 343
Poistot ja arvonalentumiset	-535 060	-516 141	-478 764	-504 778	-510 846	-504 882

Suoritteet

Vesihuollon palvelualue	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Vesimäärä / m³						
Verkostoon pumpattu	293 774	320 000	310 000	310 000	310 000	310 000
Laskutettu	273 113	305 000	305 000	310 000	310 000	310 000
Jätevesimäärä / m³						
Jätevedenpuhdistamolle pumpattu	294 627	250 000	250 000	250 000	250 000	250 000
Laskutettu	209 600	205 000	205 000	205 000	205 000	205 000

Perustelut

Toiminnalliset muutokset

Liesjärven vedenottamo poistetaan käytöstä, kun FVHL saa Portaan vedenottamon toimintavalmiiksi ja veden-toimitussopimus on tämän osalta laadittu.

Tammelassa on myös edistetty vesihuoltoyhtiöiden yhteistyötä tulevaisuuden toimintamallin kartoittamisella, ratkaisua mahdollisen yhteisen yhden toimijan ja toimintamallin osalta on etsitty vuoden 2024 ja 2025 aikana: Toimintamalliin uudesta, koko kunnan kattavasta, vesihuoltopalvelun organisaatorakenteesta on jo osin vaihtoehtoisia muotoja olemassa, osittainen yhdistyminen on tavoitteena lähivuosien aikana.

Henkilöstö

Henkilöstön osalta panostetaan koulutukseen ja varautumisen kehittämiseen. Henkilöstömuutoksia nykyisellä toimintamallilla ei ole tiedossa, mutta mikäli tavoitteeksi asetettu vesihuoltoyhtiöiden yhdistymien joiltakin osin toteutuu, tulee tämän johdosta henkilöstöön lisäyspainetta.

Investoinnit

Liesjärven vedenottamo poistetaan käytöstä ja puretaan, kun vedentoimitussopimus FVHL:n kanssa saadaan toteutumaan. Pienempinä investointeina parannetaan vesihuollon toimitusvarmuutta ja uusitaan venttiilejä. Vedenottamoiden automaatioita kehitetään toimintavarmuuden turvaamiseksi.

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Vedenottamot, toimintavarmuudet varmistaminen	Varautumissuunnitelman päivitys	Suunnitelmat valmiit	Suunnitelmat päivittämättä	Päivitetty
Vedenottamoiden automaation kehittäminen, seurannasta tietoa ennakointiin	Automaation vaihtaminen nykyaikaiseen tekniikkaan	Automaation tasoa parannettu ja lisätty, seuranta reaaliaikainen	Vanha automaatio	Vedenottamoiden reaaliaikainen tieto vastuutahoilla käytössä automaation avulla
Viemäriverkon vuotovesien vähentäminen	Selvityksen mukaisten korjausten vaikutusten seurantamittaukset	vuotovesien määrän vähentyminen	Vuotovesiselvitys v. 2021 25 %	Seurantamittaus 2026 alle 25 %

5 VESILAITOKSEN LASKELMAT

5.1 Vesilaitoksen tuloslaskelma

(sisäiset ja ulkoiset)	TP 2024	TA 2025	TA 2026
Liikevaihto	979 792	929 640	888 077
Liiketoiminnan muut tuotot			
Materiaalit ja palvelut			
Aineet, tarvikkeet ja tavarat			
Ostot tilikauden aikana	-96 567	-110 650	-106 450
Palvelujen ostot	-569 106	-612 810	-547 815
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-665 673	-723 460	-654 265
Henkilöstökulut			
Palkat ja palkkiot	-95 299	-108 342	-112 850
Henkilöstösivukulut			
Eläkekulut	-16 969	-18 100	-19 100
Muut henkilösivukulut	-3 009	-3 830	-4 800
Henkilöstökulut yhteensä	-115 277	-130 272	-136 750
Poistot ja arvonalentumiset			
Suunnitelman mukaiset poistot	-535 060	-516 141	-478 764
Liiketoiminnan muut kulut	-36 312	-25 753	-25 744
Liikelylijäämä	-372 530	-465 986	-407 446
Rahoitustuotot ja -kulut			
Muut rahoitustuotot			
Muut rahoituskulut			
Korvaus pääomasta	-21 381	-21 381	-21 381
Rahoitustuotot - ja kulut yhteensä	-21 381	-21 381	-21 381
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä	-393 911	-487 367	-428 827
Ylijäämä ennen varauksia	-393 911	-487 367	-428 827
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)			
Tilikauden yli-/alijäämä	-393 911	-487 367	-428 827

5.2 Vesilaitoksen rahoituslaskelma

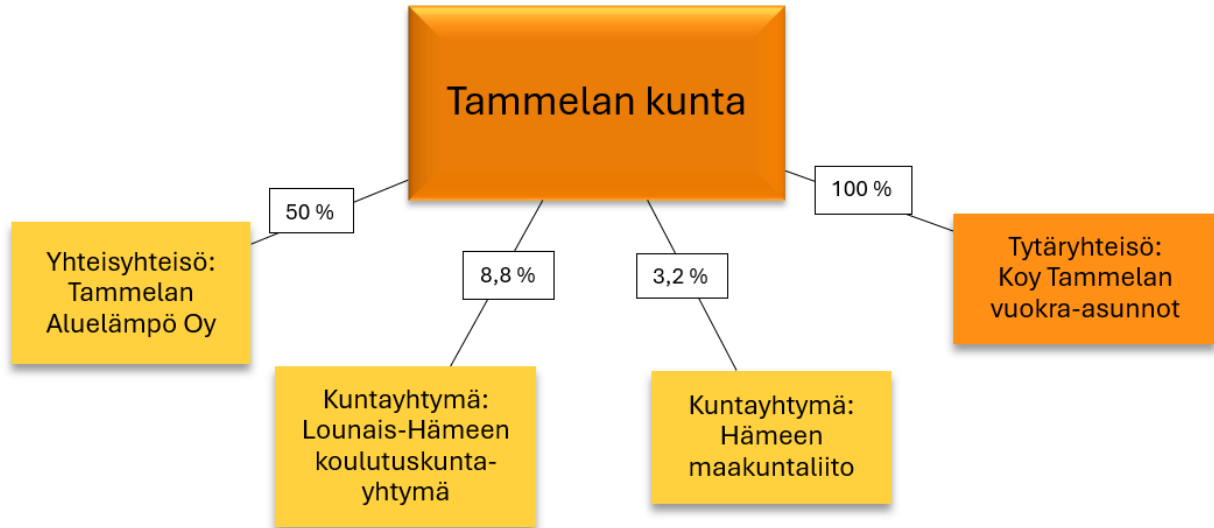
	TA 2025	TA 2026
Toiminnan rahavirta		
Liikelyläämä (-alijäämä)	-465 986	-407 446
Poistot ja arvonalentumiset	516 141	478 764
Rahoitustuotot ja -kulut	-21 381	-21 381
Satunnaiset erät		
Tuloverot		
Tulorahoituksen korjauserät		
	28 774	49 937
Investointien rahavirta		
Investointimenot	115 000	740 000
Rahoitusosuus		
Toiminnan ja investointien rahavirta	-86 226	-690 063
Rahoituksen rahavirta		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Saamisten muutos kunnalta		
Korottomien velkojen muutos kunnalta		
Muut maksuvalmiuden muutokset	86 226	690 063
Rahoituksen rahavirta	86 226	690 063
Rahavarojen muutos	0	0

Tekniset palvelut yhteensä

Tekniset palvelut yhteensä	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	3 446 567	3 073 135	2 981 031	3 010 843	3 040 951	3 071 358
Valmistus omaan käyttöön	69 985	35 000	35 000	35 350	35 704	36 061
Toimintakulut	-5 812 993	-5 614 824	-5 666 654	-5 769 202	-5 865 633	-5 924 292
Toimintakate (Netto)	-2 296 441	-2 506 689	-2 650 623	-2 723 009	-2 788 978	-2 816 873
Valtuustoon nähden sitova						
Poistot ja arvonalentumiset	-1 732 583	-1 987 543	-2 434 791	-2 472 057	-2 535 478	-2 621 871

5.3 Konserniyhtiöt

Tammelan konsernirakenne alla:

Kiinteistöosakeyhtiö Tammelan Vuokra-asunnot

Koy Tammelan vuokra-asunnot on kunnan 100 % omistama yhtiö. Yhtiö vastaa omistamiensa asuntojen vuokraamisesta.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Lähtötaso	Tavoitetaso 2026
Asuntojen hyvän käyttöasteen säilyttäminen	Asuntojen nopea uudelleenvuokraus	Käyttöaste	97 %	98 %

5.4 Sisäiset erät

Sisäiset erät 2024–2029

	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TA 2027	TA 2028	TA 2029
Puhdistuspalvelut	570 384	571 019	575 738	581 496	587 311	593 185
Ruokapalvelut	897 397	917 466	832 707	841 037	849 448	857 944
Toimitila- ja talonmiespalvelut	1 250 370	1 055 416	1 074 161	1 084 891	1 095 746	1 106 710
ICT-palvelut	327 510	378 750	379 090	382 890	386 722	390 583
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	40 612	47 713	53 206	53 738	54 275	54 818
Lapsiystävällinen kunta	9 159	13 653	16 387	16 551	16 717	16 884
Ehkäisevä päihdetyö	3 420	5 014	1 520	1 535	1 550	1 566
Posti- ja kuriiripalvelut	3 843	4 186	3 040	3 069	3 098	3 128
Painatukset	5 887	3 491	2 331	2 353	2 375	2 397
Vesimaksut	13 985	10 716	7 404	7 480	7 556	7 632
Jätevesimaksut	24 666	18 924	19 673	19 868	20 066	20 267
Yhteensä	3 147 233	3 026 348	2 965 257	2 994 908	3 024 864	3 055 114

6 TULOSLASKELMAT

6.1 Tuloslaskelma ulkoiset

<i>Ulkoinen</i>	TP 2024	TA 2025	TA 2026
Toimintatuotot			
Myyntituotot	1 748 446	1 433 490	1 382 203
Maksutuotot	154 363	98 550	98 550
Tuet ja avustukset	373 043	228 000	174 000
Muut toimintatuotot	2 191 665	1 964 560	1 976 456
Toimintatuotot yhteensä	4 467 517	3 724 600	3 631 209
Valmistus omaan käyttöön	69 985	35 000	35 000
Toimintakulut			
Henkilöstökulut	-11 716 622	-11 782 014	-11 687 289
Palvelujen ostot	-5 191 407	-5 285 844	-5 490 597
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 050 943	-1 914 718	-2 008 596
Avustukset	-699 078	-687 600	-912 600
Muut toimintakulut	-370 920	-297 360	-294 339
Toimintakulut yhteensä	-20 028 970	-19 967 536	-20 393 421
TOIMINTAKATE	-15 491 468	-16 207 936	-16 727 212
Verotulot	13 857 574	14 140 142	14 778 000
Valtionosuudet	4 427 206	4 499 022	4 586 460
Rahoitustuotot ja -kulut			
Korkotuotot	1 514	1 500	1 500
Muut rahoitustuotot	68 323	58 000	58 000
Korkokulut	-357 234	-480 000	-480 500
Muut rahoituskulut	-2 232	0	0
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-289 629	-420 500	-421 000
VIOSIKATE	2 503 682	2 010 728	2 216 248
Poistot ja arvonalentumiset			
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 841 646	-2 121 054	-2 553 784
Satunnaiset erät	-1 784 597	0	0
TILIKAUDEN TULOS	-1 122 561	-110 326	-337 536
Poistoeron lisäys tai vähennys	117 114	111 326	106 107
Varausten lisäys (+) tai vähennys (-)	0	0	50 000
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-1 005 447	1 000	-181 429

6.2 Tuloslaskelma ulkoiset / sisäiset

<i>Ulkoiset / sisäiset</i>	TP 2024	TA 2025	TA 2026
Toimintatuotot			
Myyntituotot	3 845 691	3 556 737	3 433 664
Maksutuotot	154 363	98 550	98 550
Tuet ja avustukset	373 043	228 000	174 000
Muut toimintatuotot	3 241 652	2 867 661	2 890 252
Toimintatuotot yhteensä	7 614 749	6 750 948	6 596 466
Valmistus omaan käyttöön	69 985	35 000	35 000
Toimintakulut			
Henkilöstökulut	-11 716 622	-11 782 014	-11 687 289
Palvelujen ostot	-7 274 667	-7 398 372	-7 534 651
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 064 928	-1 925 434	-2 016 000
Avustukset	-699 078	-687 600	-912 600
Muut toimintakulut	-1 420 907	-1 200 464	-1 208 138
Toimintakulut yhteensä	-23 176 202	-22 993 884	-23 358 678
TOIMINTAKATE	-15 491 468	-16 207 936	-16 727 212
Verotulot	13 857 574	14 140 142	14 778 000
Valtionosuudet	4 427 206	4 499 022	4 586 460
Rahoitustuotot ja -kulut			
Korkotuotot	1 514	1 500	1 500
Muut rahoitustuotot	89 703	79 381	79 381
Korkokulut	-357 234	-480 000	-480 500
Muut rahoituskulut	-23 613	-21 381	-21 381
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-289 629	-420 500	-421 000
VUOSIKATE	2 503 682	2 010 728	2 216 248
Poistot ja arvonalentumiset			
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 841 646	-2 121 054	-2 553 784
Satunnaiset erät	-1 784 597	0	0
TILIKAUDEN TULOS	-1 122 561	-110 326	-337 536
Poistoeron lisäys tai vähennys	117 114	111 326	106 107
Varausten lisäys tai vähennys	0	0	50 000
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-1 005 447	1 000	-181 429

6.3 Tuloslaskelma 2025–2029

Ulkoinen	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toimintatuotot	3 724 600	3 631 209 -2,5 %	3 665 809 1,0 %	3 700 754 1,0 %	3 736 043 1,0 %
Valmistus omaan käyttöön	35 000	35 000 0,0 %	35 350 1,0 %	35 704 1,0 %	36 061 1,0 %
Toimintakulut	-19 967 536	-20 393 421 2,13 %	-20 801 264 2,00 %	-21 221 598 2,02 %	-21 429 470 0,98 %
TOIMINTAKATE	-16 207 936	-16 727 212 3,2 %	-17 100 105 2,2 %	-17 485 140 2,3 %	-17 657 366 1,0 %
Verotulot	14 140 142	14 778 000 4,5 %	15 192 000 2,8 %	15 587 000 2,6 %	15 587 000 0,0 %
Valtionosuudet	4 499 022	4 586 460 1,9 %	4 586 460 0,0 %	4 586 460 0,0 %	4 586 460 0,0 %
Rahoitustuotot ja -kulut					
Korkotuotot	1 500	1 500 0,0 %	1 500 0,0 %	1 500 0,0 %	1 500 0,0 %
Muut rahoitustuotot	58 000	58 000 0,0 %	58 000 0,0 %	58 000 0,0 %	58 000 0,0 %
Korkokulut	-480 000	-480 500 0,1 %	-467 000 -2,8 %	-503 000 7,7 %	-510 000 1,4 %
Muut rahoituskulut	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %
VIOSIKATE	2 010 728	2 216 248 10,2 %	2 270 855 2,5 %	2 244 820 -1,1 %	2 065 594 -8,0 %
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 121 054	-2 553 784 20,4 %	-2 568 423 0,6 %	-2 592 268 0,9 %	-2 662 440 2,7 %
Arvonalentumiset	0 100,0 %	0 100,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %	0 0,0 %
TILIKAUDEN TULOS	-110 326	-337 536 205,9 %	-297 568 -11,8 %	-347 448 16,8 %	-596 846 71,8 %
Poistoeron lisäys tai vähennys	111 326	106 107 -4,7 %	101 398 -4,4 %	97 148 -4,2 %	93 312 -3,9 %
Varausten lisäys (+) tai vähennys (-)	0	50 000	0 -100,0 %	0	0
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	1 000	-181 429 -18242,9 %	-196 170 8,1 %	-250 300 27,6 %	-503 534 101,2 %
Toimintatulot/toimintamenot, %	18,7	17,8	17,6	17,4	17,4
Vuosikate/poistot, %	94,8	86,8	88,4	86,6	77,6
Vuosikate, € / asukas	345,5	380,9	395,3	390,8	359,6
Kertynyt ylijäämä	10 300	10 119	9 922	9 672	9 169
Asukasluku	5 819	5 819	5 744	5 744	5 744

Tunnuslukujen määritelmiä

Tuloslaskelman keskeiset käsitteet

Toimintakate

Ilmoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Vuosikate

Kuvas kunnan kokonaistulorahoitusta.

Ilmoittaa riittäkö kunnan tulorahoitus kattamaan pitkävaikutteisista tuotannontekijöistä aiheutuneet kulut eli pysyvien vastaavien (aikaisempi nimitys käyttöomaisuus) poistot.

Tilikauden tulos

Kertoo kunnan tilikauden jaksotettujen tulojen ja menojen erotuksen, joka lisää tai vähentää varauksia tai vapaata omaa pääomaa.

Tuloslaskelman tunnusluvut

Toimintatuotot/toimintakulut, %

Kuinka paljon toiminnan kuluista saadaan katetuksi palvelusuoritteiden myynti- ja maksutuotoilla sekä muilla varsinaisen toiminnan tuotoilla

Vuosikate, %

$100 \times (\text{vuosikate} / \text{toimintatuotot} + \text{verotulot} + \text{valtionosuudet})$

Vuosikate/poistot, %

$100 \times \text{vuosikate} / \text{poistot ja arvonalentumiset}$

Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenosta valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot.

Myös nämä väittämät pitävät paikkansa vain, jos poistot vastaavat keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Jos vuosikate on alijäämäinen, on kunnan tulorahoitus heikko.

Vuosikate, 1000 € ja €/asukas

Kuinka paljon talousarviovuoden tulorahoituksesta jää investointien ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen.

7 INVESTOINTIOSA

	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
KUNNANHALLITUS						
Investointimenot	-64 872	-137 000	-125 000	-70 000	-70 000	-70 000
Investointitulot	4 925 911	0	0	0	0	0
Investoinnit netto	4 861 039	-137 000	-125 000	-70 000	-70 000	-70 000
SIVISTYSLAUTAKUNTA						
Investointimenot	-162 862	-236 437	0	0	0	0
Investointitulot	20 000	0	0	0	0	0
Investoinnit netto	-142 862	-236 437	0	0	0	0
TEKNINENLAUTAKUNTA						
Investointimenot	-13 121 195	-4 410 000	-1 010 000	-2 205 000	-1 765 000	-3 200 000
Investointitulot	146 700	0	0	0	0	0
Investoinnit netto	-12 974 495	-4 410 000	-1 010 000	-2 205 000	-1 765 000	-3 200 000
VESILAITOS						
Investointimenot	-114 122	-115 000	-740 000	-610 000	-470 000	-190 000
Investointitulot	0	0	0	0	0	0
Investoinnit netto	-114 122	-115 000	-740 000	-610 000	-470 000	-190 000
YHTEENVETOTAULUKKO						
Investointimenot	-13 463 051	-4 898 437	-1 875 000	-2 885 000	-2 305 000	-3 460 000
		-63,6 %	-61,7 %	53,9 %	-20,1 %	50,1 %
Investointitulot	5 092 611	0	0	0	0	0
		-100,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	100,0 %
Investoinnit netto	-8 370 440	-4 898 437	-1 875 000	-2 885 000	-2 305 000	-3 460 000
		-41,5 %	-61,7 %	53,9 %	-20,1 %	50,1 %

KUNNANHALLITUS		TA 2026	TA 2027	TA 2028	TA 2029
9110 Maa- ja vesialueet					
9103 Maa-alueet					
menot		-70 000	-70 000	-70 000	-70 000
tulot					
netto		-70 000	-70 000	-70 000	-70 000
91100 Hankekohtaiset investoinnit					
9109 Verkkosivu-uudistus					
menot		-29 000			
tulot		0			
netto		-29 000			
<u>Kustannusarvio</u>		-30 000			

KUNNANHALLITUS		TA 2026	TA 2027	TA 2028	TA 2029
9110	Sähköinen arkisto				
	<i>menot</i>	-26 000			
	<i>tulot</i>				
	<i>netto</i>	-26 000			
	<i>Kustannusarvio</i>	-27 000			
91100	Hankekohtaiset investoinnit	-55 000			
KUNNANHALLITUS YHTEENSÄ					
	Investointimenot	-125 000	-70 000	-70 000	-70 000
	Investointitulot	0	0	0	0
	Investoinnit netto	-125 000	-70 000	-70 000	-70 000
TEKNINEN LAUTAKUNTA		TA 2026	TA 2027	TA 2028	TA 2029
9310	Muut pitkävaikutteiset menot				
9302	Sähköinen huoltokirja				
	<i>menot</i>	-10 000			
9320	Irtaimisto				
9305	Pakettiauto				
	<i>menot</i>			-35 000	
	Investointimenot	-10 000		-35 000	
9350	Yhdyskuntarakentaminen, hankekohtainen				
9313	Saaren kansanpuisto ulkoilureitti				
	<i>menot</i>			-140 000	
9345	Papinsillan kevyenliikenteen väylä				
	<i>menot</i>		-70 000		-2 400 000
	<i>Kustannusarvio</i>	-2 470 000			
9349	Papinsilta				
	<i>menot</i>	-200 000	-200 000	-200 000	
	<i>Kustannusarvio</i>	-600 000			
9322	Kaavateiden päällystäminen				
	<i>menot</i>	-100 000	-100 000	-50 000	-50 000

TEKNINEN LAUTAKUNTA		TA 2026	TA 2027	TA 2028	TA 2029
9327	Rantapuisto <i>menot</i>	-200 000	-100 000		
	<i>Kustannusarvio</i>	-300 000			
9350	Yhdyskuntarakentaminen, hankekohtainen	-500 000	-470 000	-390 000	-2 450 000
93355 Muu yhdyskuntarakentaminen					
9315	Liikenneväylien rakentaminen <i>menot</i>	-40 000	-60 000		
9317	Puistot <i>menot</i>	-20 000	-20 000	-20 000	-20 000
9319	Tievalaistus <i>menot</i>	-30 000	-30 000	-30 000	
9323	Tieviitat <i>menot</i>		-20 000		
9344	Kansanpuiston kevyen liikenteen väylä <i>menot</i>			-20 000	
9365	Latauspaikat <i>menot</i>	-20 000	-20 000	-20 000	
	Muu yhdyskuntarakentaminen	-110 000	-150 000	-90 000	-20 000
9360 Talonrakentaminen					
9395	Yhtenäiskoulu <i>menot</i>		-100 000		
9397	Johdintien halli <i>Menot</i>	-100 000	-130 000	-400 000	
	<i>Kustannusarvio</i>	-630 000			
	Talonrakentaminen, hankekoht.	-100 000	-230 000	-400 000	

TEKNINEN LAUTAKUNTA		TA 2026	TA 2027	TA 2028	TA 2029
93365 Muu rakentaminen					
9340	Portaan koulu <i>menot</i>		-20 000	-35 000	-15 000
9342	Riihivalkaman koulu <i>menot</i>		-25 000		
9346	Teuron koulu <i>menot</i>	-25 000			
9350	Kunnantalo <i>menot</i>		-270 000	-160 000	-500 000
9351	Manttaali <i>menot</i>		-35 000	-15 000	
9356	Päiväkoti II <i>menot</i>		-65 000	-40 000	
9368	Ruisluoto <i>menot</i>	-20 000	-60 000	-75 000	-100 000
9369	Tammitorpat <i>menot</i>	-20 000			
9374	Vuokratalot <i>menot</i>			-165 000	
9375	Tammikartano <i>menot</i>	-15 000	-350 000		-75 000
9376	Venesilta <i>menot</i>			-250 000	
9377	Liikuntakeskus <i>menot</i>		-50 000	-20 000	
9380	Osakehuoneistot <i>menot</i>		-15 000		
9382	Paloasema <i>menot</i>	-85 000	-175 000		

TEKNINEN LAUTAKUNTA		TA 2026	TA 2027	TA 2028	TA 2029
9389	Norrintien kiinteistöt <i>menot</i>	-35 000	-200 000		
9392	Energiatehokkuus investoinnit <i>menot</i>	-90 000	-90 000	-90 000	-40 000
93365	Muu rakentaminen	-290 000	-1 355 000	-850 000	-730 000

TEKNINEN LAUTAKUNTA YHTEENSÄ

Investointimenot	-1 010 000	-2 205 000	-1 765 000	-3 200 000
Investointitulot	0			0
Investoinnit netto	-1 010 000	-2 205 000	-1 765 000	-3 200 000

VESILAITOS		TA 2026	TA 2027	TA 2028	TA 2029
97750	Hankekohtainen yhdyskuntarak.				
9760	Papinsilta	-200 000	-200 000	-200 000	-50 000
	<i>Kustannusarvio</i>	<i>-650 000</i>			

97755 Muu yhdyskuntarakentaminen

9770	Vesilaitos <i>menot</i>	-440 000	-310 000	-220 000	-90 000
9775	Viemärlaitos <i>menot</i>	-100 000	-100 000	-50 000	-50 000

VESILAITOS YHTEENSÄ

Investointimenot	-740 000	-610 000	-470 000	-190 000
Investointitulot				
Investoinnit netto	-740 000	-610 000	-470 000	-190 000

INVESTOINNIT YHTEENSÄ

Investoinnimenot	-1 875 000	-2 885 000	-2 305 000	-3 460 000
Investointitulot				
Investoinnit netto	-1 875 000	-2 885 000	-2 305 000	-3 460 000

8 RAHOITUSOSA

Rahoitusosassa esitetään kunnan toiminnan ja investointien rahavirta ja lainan tarve, mikäli tulo-rahoitus ei riitä investointeihin.

	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Toiminnan rahavirta						
Vuosikate	2 503 682	2 010 728	2 216 248	2 270 855	2 244 820	2 065 594
Satunnaiset erät	-1 784 597					
Tulorahoituksen korjauserät	1 838 566					
Investointien rahavirta						
Investointimenot	-13 463 051	-4 898 437	-1 875 000	-2 885 000	-2 305 000	-3 460 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	166 700					
Pysyvien vast. hyödykkeiden luovutustulot	3 087 345					
Toiminnan ja investointien rahavirta	-7 651 355	-2 887 709	341 248	-614 145	-60 180	-1 394 406
Rahoituksen rahavirta						
Antolainauksen muutokset						
Antolainojen lisäykset						
Antolainasaamisten vähennykset						
Lainakannan muutokset						
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	6 000 000	10 700 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000	3 500 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-759 898	-1 244 898	-1 309 898	-1 313 066	-1 333 066	-1 763 066
Lyhytaikaisten lainojen muutos	3 500 000	-6 500 000				
Oman pääoman muutokset						
Muut maksuvalmiuden muutokset	21 311					
	8 761 413	2 955 102	690 102	686 934	666 934	1 736 934
Vaikutus maksuvalmiuteen	1 110 058	67 393	1 031 350	72 789	606 754	342 528
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta	-3 144	-8 345	-10 400	-13 131	-11 060	-4 823
Investointien tulo-rahoitus, %	18,8 %	41,0 %	118,2 %	78,7 %	97,4 %	59,7 %
Lainanhoitokate	2,6	1,4	1,5	1,5	1,5	1,1
Lainakanta	14 803 300	15 802 402	16 492 504	17 179 438	17 846 372	19 583 306
Lainat/as	2 534	2 716	2 834	2 991	3 107	3 409

Sitova valtuustoon nähden

Rahoituslaskelman tunnusluvut

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1.000 euroa

= Toiminnan ja investointien rahavirta - välituloksen tilinpäätös-vuoden ja neljän edellisen vuoden kertymä (rahoituslaskelmasta)

Investointien omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätös-vuonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi

Investointien tulorahoitus, %

$100 \times \text{vuosikate} / \text{investointien omahankintameno}$

Investointien tulorahoitus –tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate

$(\text{vuosikate} + \text{korkokulut}) / (\text{korkokulut} + \text{lainanlyhennykset})$

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

Laskennallinen lainanhoitokate

$(\text{Vuosikate} + \text{korkokulut}) / (\text{korkokulut} + \text{laskennalliset lainanlyhennykset})$

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita.

Kassan riittävyys (pv)

$365 \times \text{rahavarat } 31.12. / \text{kassasta maksut tilikaudella}$

Tunnusluku kuvaa kunnan maksuvalmiutta ja se ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan katata kunnan rahavaroilla.

9 TALOUSARVION JA TULOARVIOIDEN YHTEENVETO

Ulkoinen	Sitovuus (*)	Määrärahat	Tuloarviot
KÄYTTÖTALOUSOSA			
Toimielin			
Hallinto- ja kehittämispalvelut	N	3 874 939	144 405
Tarkastuslautakunta	N	19 100	
Keskusvaalilautakunta	N	1 000	
Sivistyspalvelut	N	10 831 728	505 773
Tekniset palvelut	N	5 666 654	3 016 031
TULOSLASKELMAOSA			
Verotulot	N		14 778 000
Valtionosuudet	N		4 586 460
Korkotulot	N		1 500
Muut rahoitustulot	N		58 000
Korkomenot	N	480 500	
Muut rahoitusmenot	N		
Satunnaiset erät	N		
INVESTOINTIOSA			
Investoinnit yhteensä	N	1 875 000	
RAHOITUSOSA			
Antolainauksen muutokset			
Antolainasaamisten lisäykset			
Antolainasaamisten vähennykset			
Lainakannan muutokset			
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	N		2 000 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	N	1 309 898	
Lyhytaikaisten lainojen muutos			
Oman pääoman muutokset			
Vaikutus maksuvalmiuteen		1 031 350	
TALOUSARVION LOPPUSUMMA		25 090 169	25 090 169

*) N= sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio, B= bruttomääräraha/-tuloarvio

LIITTEET

Toimialat ja niiden palvelualueet tilikartan mukaan

Hallinto- ja kehittämispalvelut

Hallinnon ja talouden palvelualue

Hyvinvointipalvelut
Hallinto- ja toimistopalvelut

Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue

Elinvoimapalvelut
Joukkoliikenne
Työllisyyspalvelut

Tarkastuslautakunta

Tarkastuksen palvelualue

Tarkastus

Keskusvaalilautakunta

Keskusvaalilautakunnan palvelualue

Keskusvaalilautakunta

Sivistyspalvelut

Varhaiskasvatuksen palvelualue

Varhaiskasvatuksen hallinto
Päiväkodit
Perhepäivähoito
Lasten kodinhoidontuki
Muu päivähoito
Esiopetus

Perusopetuksen palvelualue

Koulutoimen hallinto
Koulut
Muu opetus
Toinen aste
Lukio-opetus

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut
Kansalaisopisto
Taiteen perusopetus

Tekniset palvelut

Yhdyskuntatekniikan palvelue

Mittaus- ja paikkatietopalvelut
Maa-alueiden kehittäminen ja ylläpitopalvelut
Kunnallistekniset palvelut

Kiinteistöjen palvelualue

Tilapalvelut / Kiinteistönhoito
Asumispalvelut
Muiden tilojen vuokraus
Ulkopuolisille tehtävät työt

Kaavoituksen ja lupien palvelualue

Kaavoituspalvelut

Rakennusvalvonnan palvelut

Ympäristöpalvelut

Ruuan ja puhdistuksen palvelualue

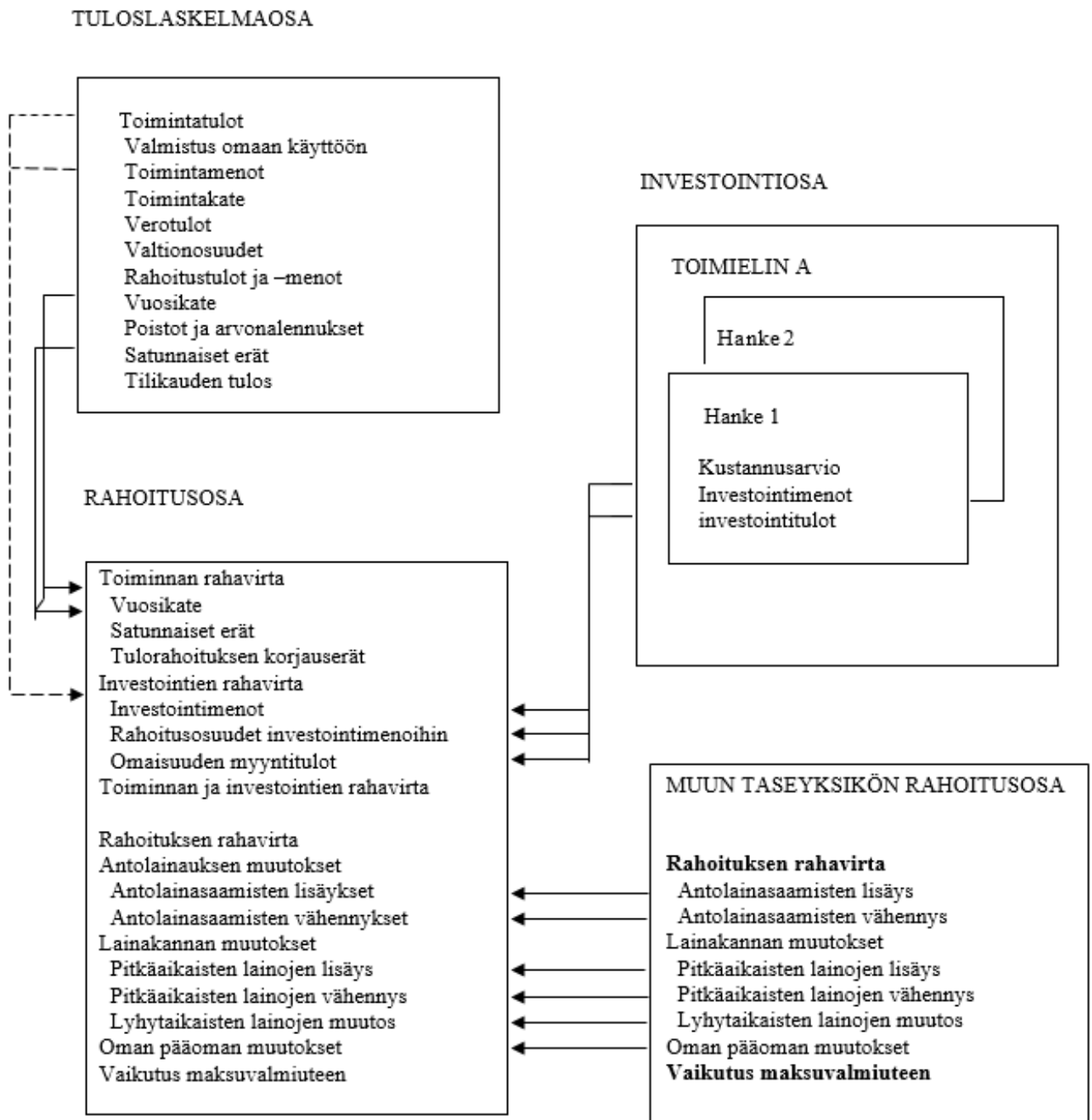
Ruokapalvelut

Puhdistuspalvelut

Vesihuollon palvelualue

Vesilaitos

Viemärlaitos

Tunnuslukujen määritelmiä**Tuloslaskelman keskeiset käsitteet****Toimintakate**

Ilmoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Vuosikate

Kuvaa kunnan kokonaistulorahoitusta.

Ilmoittaa riittäkö kunnan tulorahoitus kattamaan pitkävaikutteisista tuotannontekijöistä aiheutuneet kulut eli pysyvien vastaavien (aikaisempi nimitys käyttöomaisuus) poistot.

Tilikauden tulos

Kertoo kunnan tilikauden jaksotettujen tulojen ja menojen erotuksen, joka lisää tai vähentää varauksia tai vapaata omaa pääomaa.

Tuloslaskelman tunnusluvut**Toimintatuotot/toimintakulut, %**

Kuinka paljon toiminnan kuluista saadaan katetuksi palvelusuoritteiden myynti- ja maksutuotoilla sekä muilla varsinaisen toiminnan tuotoilla

Vuosikate, %

$100 \times (\text{vuosikate/toimintatuotot} + \text{verotulot} + \text{valtionosuudet})$

Vuosikate/poistot, %

$100 \times \text{vuosikate/poistot ja arvonalentumiset}$

Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitaitoa. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenosta valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot.

Myös nämä väittämät pitävät paikkansa vain, jos poistot vastaavat keskimääräistä vuotuista investointitaitoa. Jos vuosikate on alijäämäinen, on kunnan tulorahoitus heikko.

Vuosikate, 1000 € ja €/asukas

Kuinka paljon talousarviovuoden tulorahoituksesta jää investointien ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen.

Rahoituslaskelman tunnusluvut**Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1.000 euroa**

= *Toiminnan ja investointien rahavirta - välituloksen tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden kertymä (rahoituslaskelmasta)*

Investointien omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvoonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi

Investointien tulorahoitus, %

100 x vuosikate/investointien omahankintameno

Investointien tulorahoitus –tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate

(vuosikate + korkokulut) / (korkokulut + lainanlyhennykset)

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

Laskennallinen lainanhoitokate

(Vuosikate + korkokulut)/(korkokulut + laskennalliset lainanlyhennykset)

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita.

Kassan riittävyys (pv)

365 x rahavarat 31.12./kassasta maksut tilikaudella

Tunnusluku kuvaa kunnan maksuvalmiutta ja se ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan katata kunnan rahavaroilla.

